ЭД МАЛШАД! Баян-Голой совхозой малшадай үүсхэлые дэмжэн, малаа
аар бэлшээхэ, шахан таргалуулхын түлөө мүрысөө ургэнөөр эмхидхэе!

...НУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 221 (12125)
1969 оной
сентябриин 20,
суббото

Сэн 2 мүнгэн

...Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

ХЭБЛЭЛ ТАРААЛГА— ПОЛИТИЧЕСКЭ ХЭРЭГ

Сентябриин 1-һээ эхилжэ республика дотор хаа хаанагүй—хото городуудташье, хүдөө нютагуудташье хэблэл тараалга захалба. Энэ хадаа юрын хэрэг бэшэ, политическэ талаараа ехэ удха шанартай хэрэг гээшэ. Манай орон дотор совет хэблэлэй туйлай ехэ үүргэ дүүргэдэгынь мэдээжэ. В. И. Ленинэй хэлээшын ёһоор, хэблэл хадаа ниитын пропагандист, агитатор ба эмхидхэгшэ мүн. Нэрэеэшье тиимэл даа, совет хэблэлэй үнэхөөрөө ниитын пропагандист ба эмхидхэгшэ байһаниинь элишэлхын тула хизааргүй олон баримтануудые харуулжа болоно.

Совет хэблэл манай орон дотор коммунизм байгуулгын шухала асуудалнуудые шиидхэхэдэ туһална, арадай ажахы болон соёл культурые, наука ба техникые хүгжөөлгын, залуу үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын асуудалнуудые шиидхэлсэнэ, коммунис хүдэлөө ба социалис мүрысөө эмхидхэлсэнэ, мүрысөөнэй түрүүшүүлые магтан дуулана, түрүү дуй дүршэл, онол аргануудые зоной дунда ургэнөөр дэлгэрүүлнэ, дутуу дундануудые, алдуу эндүүнүүдые хурсаар шүүмжэлэн усадхана. Тиимэл хадаа олониитэ ажалшадай дунда хэблэл маша ехэ хүндэтэй болонхой, худал хуурмаг зүйлнүүдтэй хурсаар тэмсэгшэ, үнэн зүйлнүүдые ургэнөөр тунхаглагша гэжэ алдаршанхай.

Тиимэһээ уншагшад газетэ болон журналнуудые олоороо захижа абадаг болоо. Эгээл һайн юумэниинь юуб гэхэдэ, газетэ, журнал захигшадай тоо манайда жэлһээ жэлдэ олошоржо байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ Сэлэнгын, Ахын, Баунтын, Хойто-Байгалай аймагуудта, Улаан-Үдэ хотодо хэблэл захигшадай тоо илангаяа олон болоо. Эдэ аймагуудта 1000 хүн бүхэндэ 1000 гаран газетэ ба журналнууд захигдана. Иимэ ушарые магтамаар байна. Бүхы аймагуудта хэблэл захилгын иимэ байгаа һаань, һайн бэлэй. Дурсагдагша аймагуудта газетэ болон журналнууд яахадаа иимэ амжалтатайгаар тараагданаб гэхэдэ, хэблэл тараалгын политическэ ехэ удха шанартай хэрэг байһаниинь гүнзэгыгөөр мэдэрэгдэнэ, энэ асуудалаар зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана, газетэ болон журналнуудай удхань тайлбарилагдана. Партиин райкомууд, эхин партийна организацинууд, «Союзпечатиин» аймагай агентствын ба хэлхээ холбооной отделениин хүдэлмэрилэгшэд ажалшадта хэблэл захиулхын тулада үнэн зүрхэнһөө үүсхэл оролдолго гаргана.

Уншагшадта хэблэл захиулхын тулада зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэриин үнэхөөрөө һайнаар ябуулагдадаг газарта түбэйшье газетэ болон журналнуудые, илангаяа «Правда», «Известия», «Советская Россия», «Сельская жизнь», «Комсомольская правда» болон партийна журналнууд, республикыншье журнал ба газетэнүүдые, тэрэшэлэн аймагайшье газетэ уншагшад олоороо захижа абана.

Зүгөөр зарим аймагуудта хэблэл тараалгада яахадаашьеб хүсэд анхарал хандуулагданагүй. Хэлбэл тарааха гээшэ жэл бүхэндэ хэгдэжэл байһан хүдэлмэри, энэ хэрэг зүндөө бүтэнэ бэзэ гэжэ һанаад, тодорхой хэмжээнүүдые абадаггүй ушарнууд үзэгдэнэ. Иигэжэ һанаха гээшэ тон буруу. Энэ хэрэгэй политическэ удха шанарые хүсэд ойлгоогүй хүнүүд лэ иигэжэ бодохо байна. Ямаршье хэрэг өөрөө, зүндөө бүтэдэггүй ха юм. Илангаяа иимэ политическэ удха шанартай хэрэгэй өөрөө бүтэхыень хүлеэгээд һууха гээшэ огто тэсэхээр бэшэ ушар мүн. Яахадаа иигэжэ тэмдэглэгдэнэб гэхэдэ, зарим аймагуудта хэблэл тараалга хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ. Нёдондо намар уншагшадта газетэ ба журналнуудые захиулха хүдэлмэри Хэжэнгын, Бэшүүрэй, Кабанскын аймагуудта илангаяа хангалтагүйгөөр үнгэрэгдэһэн байна. Хэрбээ 1000 хүн бүхэндэ хэды газетэ болон журналнууд захигдааб гэжэ хараад үзэбэл, эдэ аймагуудта бултанайхиһаа үсөөн байха юм. Эдэнэр республика соогоо һүүлшын һууринуудые эзэлнэ.

Нёдондонойнгоо дутагдалнуудые дабтангүй, мүнөө жэлдэ хэблэл тараалгые аймаг бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ эмхитэйгээр, оролдосотойгоор үнгэргэхэ шухала. Айл бүхэн газетэ ба журнал захиулһан байха зэргэтэй, захиулхашье байха. Айл бүхэнэй гэртэнь орожо хэблэл захиулха тухай асуудал табигдана. Илангаяа холын гүүртэ болон отаранууд дээрэ хүдэлжэ байһан малшадта үдэр бүриин анхарал хандуулха шухала. Эдэ малшад газетэ болон журналнуудые захиулха хүсэлэнтэй аад, захиулжа шадангүй үлэшэдэг байна бшуу. Хэблэл захиулдаг хүнэй ерэхэдэ малшад гэртээ үгы, Хээгүүр малаа адуулжа ябадаг ушар бии. Тиимэ хадань эндэ хэблэл тараадаг ниитын түлөөлэгшэд, почтальонууд, «Союзпечатиин» аймагай агентствын ба хэлхээ холбооной отделениин хүдэлмэрилэгшэд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тэдэнэр отара болон гүүртэнүүд дээгүүр үдэр бүхэндэ ябажа байха, малшадтай өөһэдтэйнь нюур нюураараа уулзаха, ямар газетэ болон журналнуудые захижа абаха тухайнь заабол хөөрэлдэхэ зэргэтэй. Нэгэтэ отара гү, али гүүртэ дээрэ ерэхэдэнь, малшанай гэртээ үгы байгаа һаань, баһа дахин эрьежэ ерэхэ хэрэгтэй бшуу. Иимэ оролдолго гаргаад байбал, малшад хэблэл захингүй үлэхэгүй ха юм.

Олохон нютагуудта, илангаяа колхоз, совхозуудта тохёолдодог нэгэ ехэхэн дутагдал тухай эндэ хэлэнгүй байхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, хэблэл тараагшад, почтальонууд, «Союзпечатиин» аймагай агентствын ба хэлхээ холбооной отделениин хүдэлмэрилэгшэд ажалшадта хэблэл захиулхыень захиулаад, үдэр бүхэндэ уншагшадта газетэ болон журналнуудыень абаашажа үгэжэ байха тухай анхарал оролдолго гаргадаггүй гэхэдэ, ехэ алдуу болохогүй. Олохон ушарта бүхэли недели соо колхозой гү, али совхозой конторо соо газетэ ба журналнууд хэбтэжэ байдаг. Тиигээд арбаад хоног соо суглууһан бэеэрээ, захагүй олон газетэ, журналнуудые нэгэн доро малшадта абаашаад хаяжархидаг ушарнууд бии. Энээндэнь малшад урмаа хухардаг. Эндэ эхин партийна организациин секретарь баһа зэмэтэй. Уншагшад газетэ болон журналнуудай ерэмсээрнь абажа байха ёһотой.

Тэрэшэлэн «Буряад үнэн» газетэ уншаха дуратай хүнүүд олон, илангаяа хүдөө нютагуудта. Тэеэд эндэ баһал ехэхэн дутагдал бии. Зарим нютагуудта энэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдадаггүй. Буряадаар уншадаг хүнүүдэй дунда хэблэл захиулхын тула ойлгууламжын хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдадаг. Мүнөө жэлдэ энэ талаар эрид хубилалта болохо бэзэ гэжэ найдагдана.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 наһа гүйсэһэнэйнь ойн баярай жэлдэ хэблэл тараалгада — энэ политическэ, партийна хэрэгтэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ анхаралай хандуулагдаха, арад зоной оюун ухаанайнь эрилтын һайнаар хангагдаха байһаниинь дамжаггүй.

...АЛШАДНАЙ ХАЛУУНААР ДЭМЖЭНЭ

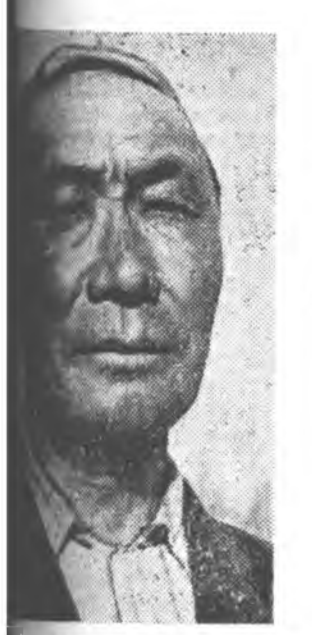

...боро хюруу унадаг ...Яруунын намаглиг газа... ...ой үзүүр шарлажа ...най бэлшээридэ тобир... ...һан үхэр мал мүнөө ...й һуури, талын сабша...лангай хэнзэ ногоондо үглөөнэй наранһаа үдэшын харанхы болотор бэлшээгдэнэ. Бүри зунай эхеэр холын бэлшээридэ гаргагдаһан хашараг, буруунууд бүхэли сүүдхэ соо бэлшээридэ ябадаг зандаа.

Гэбэшье саг ошожо байна. Энэ бэеэрээ газар хүрэжэ, ниитын малай үбэлжэлтэ эхилхэ саг улам дүтэлхэнь. Малшадай харюусалгатай хаһын эхилхэ үедэ Захааминай аймагай Баян-Голой совхозой мал ажалай хүдэлмэришэд ехэл һайн үүсхэл гаргаа гэжэ бидэ һананабди. Юуб гэхэдэ, саһанай оротор малаа һайнаар бэлшээхэ, тобир тарганиинь хүсөөхэ, тиигээд мяхалиг шэгнүүр ехэтэй болгожо, гүрэндэ тушаажа, мүн түсэб абаһан уялгала болзорһоонь урид дүүргэхэ манай малшадай нэрэ хүндын хэрэг.

Газетэнүүдтэ толилогдоһон энэ уряа бэшэг совхоз соогоо эгээн түрүүлэн манай отделениин хашараг, буруу бэлшээн таргалуулжа байһан Яндалын үхэршэдэй дунда зүбшэн хэлсэгдэжэ, һайшаагдаһан байна. Эдэ үхэршэд зунай бэлшээриин үедэ һайн үрэ дүн туйлаа. Үнгэрэгшэ зундаа республикынгаа малшадай дунда социалис мүрысөө үүсхэһэн манай совхозой дүршэлтэй адуулагшад Н. Будажабэ, Ц. Цындежапов болон түрүүшынхеэ эндэ үхэр харууһалжа байһан малшад И. Саранчин, Г. Суданов гэгшэд хашараг бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 900 граммаар нэмээхэбди гэһэн үгэдөө хүрөө. Жэшээлхэдэ, 157 толгой эрэ хашарагуудые хорёодо хаангүй бэлшээһэн И. И. Саранчин август соо үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүр сүүдхын 1110 граммаар дээшэлүүлжэ шадаа.

Баян-Голой совхозой малшад болон мэргэжэлтэдэй гаргаһан үүсхэл отделениимнай бүхы малшадай, энэ ажалда хабаатай бүхы зоноймнай дунда зүбшэн хэлсэгдээд, бултанда һайшаагдаа. Тиигээд малшаднай энэ мүрысөөндэ хам оролсожо, баһал намартаа, үбэлдөө шахамал үхэр бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ 900 граммһаа бага бэшээр нэмээхын түлөө тэмсэхэ гэжэ шиидээ.

Манай отделени энэ жэлдэ 2590 центнер мяха гүрэндэ тушааха түсэбтэй юм. Мүнөө үень энээнэй 1500 центнерынь тушаагданхай. Тэрэнһээ гадна, энэ зундаа һайса бэлшээн таргалуулагдаһан 156 эрэ хашарагууд Шэтын мяханай комбинадта тушаагдахаар һая абаашагдаа. Эдэ үхэрые харгыдаа бэлшээн таргалуулһаар хүрэхэ зорилготойгоор дүршэл ехэтэй үхэршэн Дамба Базаров нютагһаа сентябриин 15-най үдэр гараа һэн.

Тэрэшэлэн манай совхоздо намар, үбэлэй сагта мал шахаха талаар үнинэй яһала горитой дүй дүршэлтэйшье болонхой. Бидэ жэл бүхэндэ үхэрнүүдые үбэлдөө түргэнөөр шахадагбди.

Үбэлэй үедэ үхэр малаа шахан таргалуулхын тула мүнөөнһөө бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Саранка гэжэ газарта бүхэли үбэлдөө 300 үхэр шахаха цех заһабарилагдаба, бүхы техникэнь шэнэлэгдээ. Жэлэйнгээ түсэб октябрии 1-дэ дүүргэхэ бүхы арга боломжо манайшье отделенидэ бии. Отделенидэмнай 7 мянган тонно силос дарагданхай, 4 мянган центнер үбһэ, зелёнко һурилэгдэжэ абтаа. Мүнөө таряа хуряалга эндэмнай һаянай эхилэнхэй. Харин ороһоной гараса дан муу гэхээр бэшэ. Малда хүрэхэ ороохо таряанай зүйл хуряажа абтаха гэжэ найдагдана.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй өйн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн энэ мүрысөөндэ оролсоһон манай малшад мяха гүрэндэ тушааха мүнөө жэлэйнгээ түсэб октябриин 1-дэ дүүргэхэ, хойто жэлэйхиеэ —январь соо дүүргэжэ шадахабди.

Б-М. МИТЫПОВ.

Яруунын аймагай Нарһатын совхозой 1-дэхи отделениин зоотехник.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус отделениин түрүү үхэршэдэй нэгэн Нимбу Гомбоевич Будажабэ.

...МАРАЙ ҺЭРЮУНДЭ

...халуун бууража, намарай наратай һэрюун, һэбшээтэй үдэр... Малай атарлан таргалха саг мүнөө ерэнхэй. Анаагай сов...шад намарай энэ арга боломжо зүбөөр хэрэглэнэ.

...лолой уһа, бэлшээридэ тус совхозой мал табигданхай. Эдэ... суутай болоһон коммунист Бальжит Базарова харууһална. ...адайнгаа шэгнүүр үдэртөө дунда зэргээр 980 грамм нэмээ... Базаровна даажа абаһан малаа үүлтэр һайнтай үнеэд бол...онхэй. Намарай сагта тэдэнээ улам таргалуулхын тула орол..., үглөөнһөө үдэшэ болотор бэлшээнэ.

Ж. БАДМАЕВ.

...ЛЫН БЭЛШЭЭРИДЭ

...халуунда бүхэли үдэр ...ртэ хороһон мал таргал...шүү. Иигэжэ байтарнь ...н ногоон хагдаржа, на... эхилбэ. Хайшан гэжэ ...галуулха гээшэб гэһэн ...малшадай ухаан сооһоо ...

...«Октябрь» колхозой ...алдагдаха хашарагууд ... зуһалангай бэлшээ...шагта гэжэ гол уруу абаашагдаба. Жамса Гырылов, Цыренжап Эрдынеев хоёр буртаг ой модон соогуур адуулжа, 2—3 хоножо, хүрэхэ газартаа хүрэнхэй. Эндэ һормоншье, хэнзэ зөөлэхэн ногооншье элбэг.

Эдэ хоёр малшад саһанай оротор малаа һайн гэгшээр таргалуулаад, үбэлжөөндөө бусаха түсэбтэй. Тэдэнэй зориһондоо хүрэхэнь лабтай.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

Захаамин.

Хяагтын аймагай Хүдэриин совхозой малшад энэ зун даажа абаһан хашараг, буруунуудайнгаа шэгнүүр нилээд дээшэлүүлһэн байна. Тэдэнэр мүнөө малаа бүри һайнаар шахан таргалуулжа, гүрэндөө тушаахые оролдоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой эрхим малшадай нэгэн И. Агапиттов малаа бэлшээжэ байна.

А. ДЕРИГЛАЗОВАЙ фото.

СИЛОСЭЙ ШАНАРТА—ШАНГА ЭРИЛТЭ

...дэг ургамалнуудай ...н гэгдэхэгүйн, һай...гдахын тула тэрэниие ...жо дараха шухала. ...һан силос соо хэрэг... витамин элбэг байдаг. ..., 100 килограмм ку...юстэ 40 миллиграмм ...тамин А) байна ха ... үбэлдөө үхэр малда ... гээшэ. Мүнөө хаа ...лос ехээр дарадаг энэ ...н дүршэлтэйшье ажахы... силос даралгада элдэб ...байнуудые, гусеничнэ ...льдорезнуудые, тэжээл ...оһон машинануудые ... ажалаа түргэнөөр ...ухала.

...еспубликада кукурузын ...эй, ногоон набша на...илос дарадаг. Үнгэрэгшэ зун ган гасуур боложо, силос дараха ургамалнууд хатаа, олонхи колхоз, совхозууд силос дараха ногоогоор дутамаг болоод байна. Иимэһээ ороохо таряанай үлэгдэл жэжэ һолоомо, мэхиинэ силосэй ургамалтай холихо ушар гарана. Зунай дууһажа байхада хура бороон орожо, зелёнко, хартаабха болон бусад ургамалнууд муу бэшээр гараа. Илангаяа хартаабхын эшые хэршэжэ, силос дараха хэрэгтэ онсо анхарал табиха байна бшуу. Юуб гэхэдэ, олонхи ажахынуудай хартаабхын эшэ һайнаар ургаашье һаа, ургасань ёһоор эдеэшэнэгүй. Тиимэһээ хартаабхаяа малтахаһаа урда дүрбэтабан үдэр соо силос хуряалгын «КИР-15», «КИК-14» машинануудые табяад, эшэ набшыень суглуулан хэршээд урид бэлдэһэн нүхэ руу хэжэ дараха байна. Хартаабхын эшэ намаа саахар багатай, тэрэнь 0,77 процент байдаг дээрэһээ, тон һайн шанартай силос болодоггүй. Тиигэбэшье һаяхан хуряагдаһан хартаабхын эшэ намаа 75 процент шииг нойтотой хадаа түргөөр эһэжэ, муу бэшэ силос болодог. Хартаабхын эшые 40—45 процент жэжээр хэршэгдэһэн зеленкотой гү, али 10—15 процент мэхиинэтэй холижо, силос дарахада таатай. Обёостой холимог горохые хэлсэхэдэ бүришье һайн. Тиигэжэ хэхэ аргагүй байгаа һаань, тэрэниие хэдэн дабхараар 20—25 сантиметр зузаанаар обоолоод, хоорондонь 10—15 сантиметр зузаанаар хэршэһэн һолоомо даралсахада болоно. Эгээ доронь 50—70 сантиметр һолоомо шэглэжэ дэбдеэд, дээрэнь 60—80 сантиметр зузаан зелёонкоор хушаха хэрэгтэй. Һолоомо хэршэхэ хүдэлмэридэ «ИТК-30» болон силос хуряалгын комбайнануудые хэрэглэхэдэ болоно.

Тэрэшэлэн свеклын, морхообой, брюквын, турнепсын, капустын набша, ехэ ургаса үгэдэг куузику ургамалай набшаһа ехээр хэрэглэхэдэ болоно. Корнеплодой набшаһан хүнгэнөөр силос болодог. 2—3 процент саахартай, теэд шииг нойто ехэтэй, аяар 80 процент. Эдэниие энэ янзаарнь силос хэхэдэ, эһэжэ гашуун болоод, шүүһэ шэмэнь траншейн оёорто шэнгэдэг. Витамин ехэтэй энэ шүүһыень ашаглахын тула овощой набшые хэршэгдэһэн һолоомотой, горохтой, 20—25 процент мэхиинэтэй холижо дараха шухала.

Хартаабхын эшые корнеплодуудай набшаһантай холижо силос хэжэ болохогүй.

Корнеплодуудай набшаһа хуряажа абахын тула силос хуряалгын машинануудые хэрэглэжэ, хуряагдаһан набшаһыень 2—3 үдэрэй турша соо силос болгохо хэрэгтэй. Энэ үедэ силосэй нүхэн, траншей, башнинуууд бэлдэгдэһэн байха ёһотой.

Һайн шанартай силос дарахын тула заабариинь сахиха хэрэгтэй. Температурань 30—35 градус байха ёһотой. Силос хэгдэһэн траншейе 10—12 сантиметр зөөлэн шабараар, хойто үдэрынь 30—40 сантиметр зузаан шоройгоор хушаха. Шанартайгаар бэлдэгдэһэн силос жэмэсэй үнэртэй, харин муу силос уксусна кислотагаар анхилдаг.

Һайн шанартай силос бэлдэхын тула силосэй нүхые саг сооһь заһабарилга хэхэһээ гадна, хирпиисээр, бетоноор, шулуугаар, модоор хана хэхэ. Траншейн оёор 20—25 сантиметр зузаан шабараар хушагдаха байна. Ойронь шииг нойтон байха ёһогүй.

Мүнөө үедэ республикын ажахынууд силос түлэг даража байна. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ниитын малай гол тэжээлэй нэгэн болохо силос даралгые зүбөөр эмхидхэхэ, хүдэлмэриинь шанар ходо шалгажа байха уялгатай.

М. БАШИНОВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин хүдэлмэрилэгшэ.

...АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

... Е. Ц. Цыбиковые Буряадай АССР-эй ...но Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...ын партийна, хүдөө ажахын зургаануудта олон жэл, ...мэрилһэнэйнь түлөө, мүн 60 наһатай болоһонтойнь ..., Бэшүүрэй совхозой директорэй орлогшо нүхэр Ен...ич Цыбиковые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй ...Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

...э, Соведүүдэй байшан.
... сентябриин 19.

ОВОЩОЙ ПЛАНТАЦИНУУДАЙ УРГАСА

Ороной овощ ургуулагшад өөһэдынгөө витаминна продукциин ургасые хуряажа байна. Огородууд соо үгэрсэ, томат, перец, баклажан, кабачки эдеэшээ.

СССР-эй ЦСУ-гай мэдээнэй ёһоор сентябриин 15-най үеэр, 283 мянган гектарай—ороной огородно плантацинуудай гурбанай нэгэ шахуу хубиин овощ хуряагдаа.

Манай урда талын республикануудай—Молдавиин ба Азербайджанай огородуудай ургаса бусад оронуудайхида орходоо урид эдеэшээ. Эдэ республикануудай овощ ургуулагшад огородойнгоо талмайн хахадые ба табанай хоёр хубиие хуряагаад байна.

Ехэ талмай дээрэһээ—126 мянган гектарһаа украин огороднигууд өөрынгөө продукци хуряажа абаа. Республика дотор плантацинуудай табанай дүрбэ шахуу хубиин ургаса хуряагданхай. Россиин Федерациин огородуудай дүрбэнэй нэгэ хубиһаа ехэ дээрэһээнь овощ хуряажа абтаа, харин Кубаниин овощ ургуулагшад огородуудайнгаа талмайн хахад шахуугай ургасые хуряагаа.

Овощ хуряаха, хадагалха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэһээр.

(ТАСС).

ГДР-эй АРТИСТНУУД СИБИРИИНХИДТЭ АЙЛШАЛНА

НОВОСИБИРСК. (ТАСС-ай корр.). «Дорфансамблиин» ехэ концерт оперо ба баледэй академическэ театр соо сентябриин 18-да боложо, ГДР-эй культурын үдэрнүүд эхилээ. Суглараг шад айлшадые халуунаар угтаа, республикын хорин жэлэй гүйсэхэеэ байһантай дашарамдуулан тэдэниие амаршалаа.

Социалис ороной түлөөлэгшэдые Сибириин ниислэлэйхид хани халуунаар угтаһан байна. Немец хүгжэмшэдэй, артистнууд болон хатаршадай шадабарла харуулһан байшангууд, үйлсэнүүд ба талмайнууд ород, немец хэлэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн амаршалгын үгэнүүдтэй плакадуудаар, ГДР-эй, РСФСР-эй ба СССР-эй гүрэнүүдэй тугуудаар гоёон шэмэглэгдэһэн байгаа. Республикын культурын министрэй орлогшо Вильфрид Маас түрүүтэй делегаци Новосибирск ерэһэн байна.

«Лейпцигэй номой искусство» ба «Берлин—ГДР-эй ниислэл» гэһэн выставкэнүүдые, «Бертольд Брехт Берлинэй ансамблиин сценэ дээрэ» гэһэн фотовыставкые нээлгэдэ делегаци хабаадалсаа.

„Космос-299" ниидэбэ

Газарые тойрон дабшадаг «Космос-299» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1969 оной сентябриин 18-да Советскэ Союзһаа табигдаба. (ТАСС).

КПСС-эй РАЙКОМҺОО МЭДЭЭСЭНЭ

ПОЛИТИНФОРМАТОРНУУДАЙ ҺУРАЛСАЛ

Арад зоной дунда Эхэ оронойнгоо, гадаадын гүрэнүүдэй политическэ, экономическа ба культурна ажабайдалай асуудалнуудаар саг үргэлжэ мэдээсэл хэжэ байха гээшэ мүнөө үеэдэхи тон шухала ажал ябуулга болоно. Тиимэһээ КПСС-эй Советскэ райком иимэ хүдэлмэри ябуулдаг хүнүүдые — политинформаторнууд болон агитаторнуудые һургаха хэрэгтэ анхаралаа онсо хандуулдаг болоо. Һая районой дүрбэн газарта кустовой семинар зарлагдажа, тэндэ КПСС-эй райкомой секретарь нүхэр М. Н. Шадонов «Промышленна предприятинуудай, транспортын, барилгын, хэлхээ холбооной болон худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэриин дүнгүүд тухай» элидхэл хэбэ. Семинарта хабаадаһан политинформаторнууд ба агитаторнууд элидхэлшэһээ олон асуудал һуража, һонирхоһон юумэндээ тодорхой харюу абаба.

«Советскэ Союзай уласхоорондын байдал тухай» лекциие КПСС-эй обкомой лекторнуудай бүлэгые даагша нүхэр А. В. Тыхешкин уншаһан байна.

«В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлтэй дашарамдуулан, районой агитаторнууд болон политинформаторнуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалаар КПСС-эй райкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша нүхэр А. И. Улаханов үгэ хэлэһэн байна.

И. ДОРЖИХАНДАЕВ,
КПСС-эй райкомой инструктор.

Улаан-Үдэ.

ПОЛИТИЧЕСКЭ АГИТАЦИ

ХАҺА СООНЬ ХӨӨРЭЛДЭНЭ, МЭДЭЭСЭНЭ

ПЕТРОПАВЛОВКА. **(Телефоноор абтаба).** Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй дунда нийтэ-политическэ хүдэлмэри муу бэшээр табигданхай. Уласхоорондын асуудалнуудаар, мүн манай орон дотор боложо байһан һонин тухай, колхозой ажал хэрэгэй ябаса тухай ажалшадта саг үргэлжэ мэдээсэжэ байха зорилготойгоор колхозой партийна комитет (секретариинь С. Ш. Раднаев) 16 политинформаторнуудые томилһон.

Политинформаторнууд дүрбэн секцидэ хубаарилагданхай. Нийтэ-политическэ асуудалнуудаар лекци, элидхэл уншадаг, хөөрэлдөө болон мэдээсэл үнгэргэдэг секциие колхозой түрүүлэгшэ Н. Н. Щербаков хүтэлбэрилнэ. Гадна хүдөө ажахын (хүтэлбэрилэгшэнь главна агроном М. Т. Перетолчин), экономическа хүдэлмэриин (колхозой главна экономист Н. Х. Степанов), коммунис хүмүүжүүлгын (Гэгээтын найман жэлэй һургуулиин директор А. Ч. Банзаракцаев хүтэлдэг) секцинүүд байгуулагданхай.

Һаяхан политинформаторнуудай август һарада юу хэһэнииинь согсологдожо, сентябрь һарын түсэб зүбшэн хэлсэгдээ. Гол анхаралаа В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудай дүүргэлтын түлөө тэмсэлдэ колхозниигуудые элсүүлхэ хэрэгтэ хандуулха гэжэ хэлсэбэ. Гадна хилын саана болон манай орон тодор болож байһан үйлэ хэрэгүүдтэй, шухала һонинтой ажалшадые тэрэ сагтань танилсуулжа байха юм. Тиихэдээ энэнь гансахан политинформаторнуудай уялга бэшэ, мүн «Знание» бүлгэмэй гэшүүдэй, колхозой агитаторнуудай уялга болоно. Зүгөөр политинформаторнууд тэдэнэртэ туһалха зэргэтэй.

Нүхэд Н. Н. Щербаков, М. Т. Перетолчин гэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ тараалан дээгүүр ябажа, тэндэ ажаллажа байһан механизаторнууд, колхозниигуудтай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Мүн Баянай 8 жэлэй һургуулиин директор В. А. Иванова ажалшадай дунда политическэ мэдээсэл хэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Тэрэ нютагайнгаа малшадтай, механизаторнуудтай уулзажа хөөрэлдэдэг.

Һүүлэй үедэ наратай дулаан үдэрнүүд болоод, колхозой тараалан, сабшалан дээрэ комбайн, тракторнуудай хүнхинөөн үдэр, һүни замханагүй. Колхозниигууд унтаха, амархаяа мартанхай ажаллажа байна. Тиимэһээ агитатор, политинформаторнууд үдын сайлалга, халаанай һэлгэсээнэй үеын багахан сүлөөтэй саг хэрэглэжэ, хүн зоотой хөөрэлдэжэ, тэдэнэртэ элдэб һонине дуулгажа үрдинэ.

Д. ЦЫРЕНОВ.

АЖАЛАА НАРИНААР ТҮСЭБЛЭНЭ

Байгша оной сентябрь, декабрь һарануудта колхозниигуудай дунда политическэ мэдээсэл эмхидхэхэ хараа түсэб Яруунын «Дружба» колхозой партийна комитет (секретариинь Б. Ц. Цырендылыков) зохёожо батална.

Түсэб соонь политинформаторнууд, агитаторнууд, лекторнууд болон соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй хэзээ, хаана юу хэхэнь тобшоор бэшэгдэнхэй. Тиихэдээ колхозой бүхы һуурин тосхонуудаар, малай фермэ болон бригадануудаар, хамта 22 газарта ойлгуулламжын болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри нэгэн доро, нэгэ үдэр ябуулагдаха болоно.

Жэшээлхэдэ, политинформаторнууд (хамта 15 хүн) һара бүриин 6-да, 26-да колхозой парткомой даабаряар али нэгэн гүүртэ, бригада ошожо лекци гү, али элидхэл, үгышье бол, дэлгэрэнгы хөөрэлдөө хэхэ юм. Колхозой 22 агитаторнууд среда бүхэндэ даалгагдаһан участогтаа хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ.

Четверг бүхэндэ бригада, фермэ, гүүртэ, отарануудта комплексно бригадын бригадирнууд, колхозой мэргэжэлтэд ерэжэ, колхоз болон бригадынгаа ажал хэрэг тухай, социалис уялгануудай, мүн түсэб даабаринуудай дүүргэлтэ тухай тодорхойгоор хөөрэжэ, ажал дээрэ гараһан асуудалнуудыень шиидхэнэ.

Колхозой 4 клубуудта һара бүриин 16-най үдэртэ лекци уншагдажа байха юм. Энэ хэрэг «Знание» бүлгэмэй гэшүүдтэ даалгагданхай. Гадна тэдэнэрнай нютагай радиоузелаар долоон хоногтоо хоёр дахин (вторник, пятница) 15—20 минутын хөөрэлдөө үнгэргэхэ болоно. Владимир Ильич Ленинэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай нютагайхидтаа хөөрэжэ үгэхэ. Мүн хилын саана болож байһан һонинуудтай танилсуулха юм.

Түсэбэй табигдажа баталагдаһанһаа хойшо хахад һара үнгэржэ байна. Сентябриин түрүүшын хахадта хэгдэхээр хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд булта тооной дүүргэгдэнхэй. Политинформаторнууд Ж. Д. Чимитдоржиев, Н. Ю. Намсараев, Ю. П. Спиридонов болон бусад сентябриин 6-да колхозниигуудтай уулзажа, политическэ мэдээсэлнүүдые хөөд байна.

Колхозой партком энэ түсэбэй дүүргэлтын хойноһоо шанга хиналта табинхай. Гадна колхозниигуудшье дүүргэлтыень өөһэдөө шалгаха аргатай—энэ түсэбынь бригада, фермэ бүхэндэ хүргэгдэнхэй ха юм.

Ажалаа наринаар түсэблэжэ хүдэлхэдэ, ажалшадай дунда политическэ хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулагдаха, һайн аша үрэ үгэхэ байһаниинь элитэ.

Ц-Д. ДАНДАРОВ.

Яруна.

ШИИДХЭХЭЭР БОЛОҺОН АСУ...

ХҮДӨӨГЭЙ МЭРГЭЖЭЛ...

РЕДАКЦИҺАА. Нүхэр Гомбоев Буряадай хүдөө ажахын институт дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр арба гаран жэлэй туршада Баргажанай аймагай Хурамхаанай совхоздо агрономоор хүдэлһэн байна. Залуу агроном эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, олон жэлэй туршада Хүнтэй таладаа туршалгануудые хэжэ, таряанай баян, нэгэ жэгдэ ургаса ургуулха талаар яһала ехэ хүдэлмэри ябуулжа, нилээд амжалта туйлаһан. Хэнэйшье мэдэхээр, Хүнтэй талада таряа ургуулха гээшэ бараг бэшэ. Эндэхи хүрьһэн һалхинда үлеэлгэдэг, уһалха арга байхагүй. Таряа тариха, ургуулха, хуряаха агротехникэ агроном өөрынгөө ажаглалтанууд дээрэһээ тодорхойлдог байгаа.

Мүнөө Буряадай АССР-эй габьяата агроном аспирантурада һуража байбашье, хүдөөгэй мэргэжэлтэ тухай шухала асуудал газетэдэмнай дурадхаба. Автор энэ статья соогоо мэргэжэлтын ажал, үүргэ, ажахыдахи һуури, эдэбхи үүсхэл гэхэ мэтэ энэ үе сагай шухала асуудалнуудые табина.

Республикын хүдөө ажахын мэргэжэлтэд энэ статьятай танилсажа, өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые манай редакцида бэшэжэ, дэлгэрэнгы хөөрэлдөө хэхэ аабза гэжэ найдагдана.

«...Мэргэжэлтэн бүхэниие техникын ба соёлой согсо баялиг гэжэ сэгнээгүй бол, юуншье, ямаршье коммунизм байгуулагдахагүй». (В. И. ЛЕНИН).

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумэй үнгэрһөөр дүрбэн жэлһээ үлүүтэй болобо. Партиин ЦК-гай энэ Пленум дээрэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй эрхэ болон уялгануудые зүбөөр тодорхойлжо ба элишэлжэ, тэдэнэй үүргэ, харюусалгыень дээшэлүүлэн, зохидоор ажаллаха, ажаһууха арга олгохо, тэдэндэ зүбөөр хандаха, мүн эрдэм болон дүршэл шадабариень үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ тухай хэлсэгдэһэн байна. Тиихэдэ үшөө гурбан жэлэй саада тээ СССР-эй Хүдөө ажахын министерство хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, хүдөө ажахын министерствэнүүдэй, ороной эрхим колхоз болон совхозуудай түлөөлэгшэдтэй хамтаараан хэлсэжэ, «Аймагуудай хүдөө ажахын үйлэдбэриин управлениин ба колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд тухай дүрим» гэһэн проект зохёогдоһон юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ түбэй журнал болон газетэнүүдтэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй эрхэ ба уялганууд тухай статья болон монографинууд, мүн элдэб янзын һанамжа дурадхалнууд бэшэгдэжэ, мэргэжэлтэдые хайша хэрэг, бодомжогүйгөөр хэрэглэхэдэ ямар гаргаша хохидолтойб гэжэ тоологдоо. Тиигэбэшье хүдөөгэй мэргэжэлтэдые зүбөөр хэрэглэхэ асуудал мүнөөшье болотор хүсэд һайнаар шиидхэгдэнэгүй.

Эдэ бүгэдые хараадаа абаад байхадаа, колхоз, совхоздо үни удаан мэргэжэлтээр хүдэлһэн хадаа, энэ статья дотороо хүдөөгэй мэргэжэлтэд тушаа хэдэн асуудал гү, али өөрынгөө һанамжа дурадхалнуудые бэшэхэмни.

Мүнөө үедэ ажахын үйлэдбэриин олон һалбаритай, мүн үргэнөөр оньһожоруулагдажа байһан дээрэһээ эндэ ажал хүдэлмэри эрхилхэ дүршэл шадабаритай, эрдэм бэлигтэй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд олон хэрэгтэй болоно. Тиимэ мэргэжэлтэдшье ажахынуудта үйлэдбэриин һалбари бүридэнь бии. Жэшээнь, Баргажанай аймагай Хурамхаанай совхоздо мүнөө дээрэ 2 эрдэмтэ агроном, 3 инженер, 5 эрдэмтэ зоотехник, 4 ветеринарна врач болон 2 экономист, дүн хамта дээдэ һургуулитай 15 мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Тиихэдэ совхоздо хүдөө ажахын дунда һургуулитай арба гаран хүн хүтэлбэрилхы ажалда ябана.

Ажахын олзотой байха хэрэгтэ мэргэжэлтэдэй, мүн хүтэлбэрилэгшэдэй тон ехэ үүргэ дүүргэдэгынь эли. Теэд Хурамхаанай совхоз экономическа талаараа һула ажахыда тоологдоно. Совхоз эмхидхэгдэһэн сагһаа хойшо (1959 ондо байгуулагдаа) нэгэшье жэлдэ олзотой гараагүй. Зарим жэлнүүдтэ гарзань 200 мянган түхэриктэ хүрэһэн. Жэл бүри энэ ажахы шэнэ шэнэ техникээр дутамаггүй хангагдажа байгаад, дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэдээр хүсэд байгаад юундэ иимэ ехээр гарзатанаб, гол шалтагааниинь юуб? Энэ асуудалда нэгэ-хоёр үгөөр харюусахань бэрхэтэй.

Минии бодоходо, нэгэдэхеэр, овощ, орооһо тариан, үбһэ ногооной, бусад ургамалнуудай тогтуурритай баян ургаса абтанагүй. Малажалай байдал хараха болоо һаа, бүришье ядуу. Ажахын гол һалбари—хонин ажал һүүлэй жэлнүүдтэ олзо үгэхэһөө байтагай гарзатай болож байнхай. Нёдондо энэ совхоз нооһонһоо аяар 88478 түхэриг гарзатай гараа. Иимэ ехэ гарза совхоздо хониной нооһонһоо хэзээшье байгаагүй юм. Хониной мяханай олзотой байһые тэмдэглэһэнэй хэрэггүй. Юуб гэхэдэ, гүрэн хониной мяха хоёр дахин үнэтэйгөөр абадаг болоо бшуу. Совхозой үйлэдбэриин гол һалбаринуудай нэгэнииньшье олзо үгэнэгүй. Жэшээнь, нёдондо эбэртэ бодо малһаа тон ехээр гарзатаа. Совхозой гансахан һү һаалида хэгдэһэн гаргашань олзо оршоһоонь 99850 түхэриг ехэ байшоо. Гарзада оруулна гэһээр эбэртэ бодо малаа хорооһо, гахай, шубуу үс хэбэрилхэеэ эдэнэр болинхой. Энэ жэлдэшье сэбэр олзотой гараха һалбаринь үгы шахуу.

Иимэрхүү байдал гансахан Хурамхаанай совхоздо бэшэ, харин Баргажанай аймагай ажахы бүхэндэ шахуу хаража болохо. Нигэд байхадаа, эндэ хэн зэмэтэй болоноб гээшэб? Эдэ бүхы гарзануудта нэн түрүүн бидэ мэргэжэлтэд, тэрэ тоодо би, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд харюусалгатайбди. Энээн тушаа, илангаяа ажахын агрономой ажал дэлгэрэнгыгээр бэшэхэ һанаатайб. Энэмни хүдөө ажахын бэшэшье мэргэжэлтэдэй ажалда хамаатай байха гэжэ һанагдана.

Газар тараалан зүбөөр эрхилжэ, тэрэнэй ургаса дээшэлүүлэн, ехэ продукци абаха, тэрэнэйнгээ өөрынь үнэ сэн хямдаруулха хэрэг агрономуудай гол зорилго болоно. Агроном гээшэмнай газар элдүүрилхэ, эрдэм наукын, түрүү дүй дүршэлэй шэнэ шэнэ туйлалтануудые ганса өөрөө шудалаад байха бэшэ, харин хүдөөгэй ажалшадые шадаха, мэдэхэ соогоо һургаха, тэдэндэ ходо туһалжа байха зэргэтэй, нангин уялгатай ха юм. Гансал энээнэй ашаар колхоз, совхозуудай механизаторнууд, таряашад газараа зүбөөр эрхилжэ һурадаг, тулюур агрономһоо дутуугүй дүршэл шадабаритай, эрдэм ухаатай болодог байна. Таряашадай газараа үнэн сэдьхэлһээ элдүүрилжэ һураагүй, хэжэ байһан ажалдаа хайша хэрэгээр хандадаг һаань, агроном гансаараа юу хэжэ шадахаб даа!

Совхоздо хүдэлжэ байха үедөө һанаһан зориһондоо хүрөөгүй байнаб. Юуб гэхэдэ, манай Хүнтэй талын хүрьһэн нэгэл ондоотой, жэл бүри тэрээндэ тусгаар агротехникэ баримталха ушар гарадаг, нэгэл аргаараа хахалжа, таряа тарижа болохогүй. Тиигэбэшье арбаад жэлэй урда тээ газарайнгаа ямаршье һаань, хура бороотой, бороошьегүй жэлнүүдтэ хүрьһэеэ хахалдагаараал хахалдаг байгаа. Минии һанахада, табяад онуудаар траволольно арга хэрэглэгдэдэг байгаа. Һүүлээрнь — 1955-1957 онуудта Мальцевай аргаар газар элдүүрилэгдэжэ эхилэгдээ һэн. Энэ шэнэ аргашье гэжэ даа. Минии лэ аймагай, республикын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй захиралтаар, нюдэ халхалан, иигэжэ хахалдаг байгаа бшуу. Тиихэдэ энэ аргаар газар элдүүрилхэ машина техникэ хомор бэлэй. Шаблаагүй юрын плугуудаар 20—22 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалагдагша бэлэй. Энээниие анханда Хурамхаанай аймагай хүтэлбэрилэгшэд һайшаадаг, дэмжэдэг, захирдаг, иигэжэ газар хахалуулхаар оролдодог байгаа. Мальцевай арга гэжэ ёһын тэдыдэ нэрлэгдэһэн аргаар 90 процент паар хахалха баатай болоо бэлэйбди. Энэмнай һүүлдэнь, мүнөөшье болотор маниие яһала тухашаруулаа. Юуб гэхэдэ, паар болгоһон газарнай хяагаар бүрхөөгдэшөө бшуу. Энэ хяагаа мүнөөшье болотор үгы болгожо шаданагүйбди. Гадна шэнэ газар хахалха хэрэгтэ ехэ алдуу гаргагдаһан байна. Газарай хүрьһэ заашье шэнжэлэнгүй, экономическа талыень хараадаа абангүй, сабшалан нугануудаа, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, плугай ябаһан газар бултыень хахалаабди. Мүнөө эндэмнай юуншье ургахана болинхой. Хүрьһэниинь зөөлэрхэ, һалхинда хии тооһон болоод хиидэнэ.

Жараад онуудаар пропашной аргаар газар элдүүрилхэ захиралта бууга бэлэй. Тиихэдэ Хурамхаанай совхоз оройн 11 процент паартай үлөө һэн. Ажахы дотор үшөө 50 гектарта саахарай свёкло, 40 гектарта тэжээлэй бобово ургамалнууд таригдадаг байгаа. Энэмнай «пропашной арга» гэгдэгшэ һэн.

Харин 1966-67 онуудта Баргажанай аймагай управлениһаа академик Бараевай аргаар 100 процент газараа шаблаагүй плугуудаар хахалха захиралта абтаа һэн. Энэ арга манай газар тарааланда юугээрээ таарамжатай байгааб гэхэдэ, академик Бараев шэнжэлгэ туршалгануудаа Хүнтэйн талануудтал адли хүрьһэтэй, байгаалиин уларилтай газарта хэһэн байгаа бшуу. Зүгөөр энэ арга ехэ шамдажа хэрэглэһэмнай зарим тэды алдуу гараа. Нэгэдэхеэр, ажахыдамнай иигэжэ газар элдүүрилхэ техникэ хомор байшоо. Тиихэдэ Баргажанай аймагай ажахынуудта плоскорезүүдһээ, хүрьһэ гүнзэгыгөөр зөөлэрүүлхэ машинануудһаа бэшэ техникэ үгы байшоо. Ургаса тариха, газарай хүрьһэнэй дэгнүүл, нюруу элдүүрилхэ машинанууд үгы һэн. «Сельхозтехникэ» нэгэдэл эдэ дуталдаһан машинануудыемнай хэдэн жэл соо таһалдуулан үгэбэшье, ажахынуудые эдэ машинануудаар хүсэд хүрэхөөр хангаагүй. Академик Бараевай арга хэрэглэхэдэ, газар элдүүрилхэ оньһон машинануудай бүхэли комплект хэрэгтэй болоно. Тэрээнгүй һаа, Хүнтэйн талые элдүүрилхэдэ таарамжатай энэ арга хэзээ нэгэтэ Мальцевай аргын һалаһантай адли болоходоо магадгүй. Хоёрдохёор, Бараевай аргые бог үбһэгүй газарта хэрэглэхэдэ зохид. Зүгөөр тараалангаймнай газар яһалханаар хяагта дарагдашанхай.

Минии һанахада, агроном хүн газар тараалангаа өөрынгөө табан хурганһаа үлүү мэдэхэ, тараалангай ёһото эзэн, үйлэдбэриин технолог байха зэргэтэй бшуу. Иимэ байхаар тэрэнэй мэргэжэл уялгална. Зарим агрономуудай ямаршье эдэбхи үүсхэлгүйгөөр, творческо ухаан бодолгүйгөөр, минии лэ захиралта, заабаряар хүдэлжэ байдагынь харамтай.

Агрономуудай ажал тухай. Хүнтэйн талада ямар агротехникэ хэрэглэхэдэ зохид бэ гэһэн өөрынгөө хэдэн жэлэй туршалга, шэнжэлгэ тухай суглаанууд дээрэ хэлэһэн. газетэнүүдтэшье бэшэһэн байхаб. Совхозойнгоо таряашадтай хэлсэжэ, байгаалиин уларил хараадаа абажа (Баргажанда хүйтэн ха юм даа), бог үбһэгүй сэбэр газар лущильнигаар элдүүрилээд таряа тарихадаа, хабартаа газар хахалжа тариһанда орходоо ниилээдгүй һайн ургаса абаһан байхабди. Бидэ таряагаа орой, май һарын тэн багаар тарижашье, үрэһэ тарилгын хэмжээе бага, ехэ болгожошье, элдэб янзаар тарижашье туршаабди. Тарилгын һүүлээр катогуудые мухарюуланшьегүй байжа туршаабди. Эдэ бүгэдые хэдэн жэлэй ажаглалтанууд, шэнжэлгэнүүд дээрэһээ, мүн механизаторнуудтай хэлсэжэ, зүбшэжэ хэһэн байнабди. Теэд эндэ ямаршье алдуу гараагүй. Таряанай ургаса һүүлэй жэлнүүдтэ яһала дээшэлээ.

Зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэлтэдтээ анхаралаа хандуулжа, тэдэнээ творческоор хүдэлхөөр урмашуулнагүй гэжэ хэлэхээр. Зарим хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэлтэдэйнгээ ажалые бригада, гүүртэ дээгүүрээ хэды шэнээн ябаашаарнь сэгнэдэг. Минии һанахада, мэргэжэлтын ажалые тэрэнэй жэл соогоо хэһэн ажалайнь үрэ дүнгөөр сэгнэхэдэ яахаб. Хараад үзэхэдэ, олохон мэргэжэлтэд өөһэдынгөө мэргэжэлээр хүдэлжэ, эрдэм ухаагаа дурлаһан ажалдаа гаргахын орондо энэ тэрэ шалтагаар бригадирнууд, отделениие эрхилэгшэд болообди гээд ябадаг. Мэргэжэлтэ иигэжэ хүдэлхэдөө үйлэдбэридэ тиимэ ехэ туһа хүргэхэгүй гэжэ һанагдана.

Аймагай хүтэлбэрилэгшэд ажахынуудта ерэхэдээ, мэргэжэлтэдэй хүдэлмэреэр һонирхожо, тэдэнэрые газар тараалангаа зүбөөр эрхилхэ, адуу малаа һайнаар үдхэхэ хэрэгтэнь дэмжэжэ, сэдьхэлдэнь творческоор, үшөө һайнаар хүдэлхөөр ошо бадаруулдаггүй.

Мэргэжэлтэдэй хүдэлмэри тухай асуудалнууд харагдахадаа, гансал энэ тэрэ кампаниин хэр зэргэ ябажа байһан тоосоо шагнаад лэ хизаарлагдадаг. Иигэжэ үйлэдбэриин технолог байһан уялгануудаа хэр дүүргэдэг тухайнь һонирхоногүй.

Мүнөө үе сагта хүдөө ажахын үйлэдбэри эрхилхэ бүхы асуудалнууд научна аргаар шиидхэгдэхэ болонхой. Иимэл дээрэһээнь мэргэжэлтэдэй үүргые үйлэдбэриин технолог шэнгеэр дээшэлүүлхэ саг ерээ. Харин бригадирнууд болон отделенинүүдые эрхилэгшэдтэ үйлэдбэриингөө культура дээшэлүүлхэ, ударидажа байһан газартаа ажалай журам бэхижүүлхэ эрилтэ табигдахаар болонхой.

Илангаяа ажахынуудай главна агрономууд жэжэ божо, заримдаа өөрынгөө сэхэ үүргэдэ хамаатай бэшэ ажал хэжэ ехэнхи сагаа барадаг. Энээниинь ажахын завхоз, отделенинүүдэй эрхилэгшэд, бригадирнууд болон экспедиторнууд бүтээхэ уялгатай ха юм. Тиимэһээ главна агрономдо өөрынгөө уялгата ажал хэхэ, агрономическа, технологическа хүдэлмэридөө һаналаа табиха сүлөө болодоггүй. Агрономой ажалые тэрэнэй тараалан дээгүүрээ үдэр бүри ябаашаарнь бэшэ, харин ажахын саашадаа хүгжэлтэдэ ашаг олзо, сэсэн һанамжа, дурадхалнуудые оруулжа, тэрэнээ амжалтатайгаар бэелүүлһээрнь сэгнэхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

Ажаглаад үзэхэдэмни, дээдэ һургуули дүүргэһэн мэргэжэлтэдэй олониинь ямаршье эдэбхи үүсхэлгүйгөөр, холын хараа бодолгүйгөөр хүдэлнэ. Заримашуул дээдэ һургуулида абаһан эрдэмээ үйлэдбэри дээрэ хүсэд хэрэглэнгүй. минии лэ дээрэһээ ерэһэн захиралта, дурадхалнуудые арай шамай дүүргээд лэ ябадаг. Иимэрхүү байдалые Баргажанай аймагай зарим ажахыда хаража болохо.

Үшөө 1921 ондо Воронеж хотын хүдөө ажахын институдай профессор М. Дукальский мэргэжэлтэд тухай Владимир Ильич Лениндэ иигэжэ бэшэһэн юм:

...«Мэргэжэлтэ машина бэшэ. Тэрээниие юрын машина хүдэлгэһэндэл, үйлэдбэридэ табижа болохогүй. Ямаршье мэргэжэлтэ хэдышье ехэ түлөөһэ абабашье, зорилгогүй, доторой галгүй, өөрын үүсхэлгүй һаа, ажахыда аша туһа үгэжэ шадахагүй»... (... 36-дахи том, 219 ...лэл).

Хараад үзэхэдэ, ... нуудта ямаршье ... шадахагүй дээдэ һ... гэжэлтэд олон хү... зариманииинь дүн... гүй ажалша хүн... ямаршье эдэбхи ... минии лэ салин ... даг. Иимэл дээрэ... хынуудай главна ... ажалай гурим ... гахаар саг тулаа ... Нэн түрүүн ажахын ... гоор һалбархын ... ажалдаа ямар түрү... хэрэглэһэн, хэрэ... тухайнь асуудал ... урда табиха хэрэ... дана.

Хүдөөгэй мэргэ... тухай табиха асуу... Тиимэһээ тэдэни... яажа ашаг үрэтэ... гээр хүдэлхэ тух... болоо.

Эндэ үшөө нэгэ ... дурдахаар. Нэгэ ... жэлдэ хүдэлһэн мэ... хынгаа байдалые ... гадна, ажалша хүн ... нягта холбоотой ... ехэтэйгээр, урма ... дэлдэг. Харин зари... гэжэлтэд энэ тэрэ ... хыһаа ажахыда ... ямаршье ашаг үрэ ... хэтэй хамта главна ... элдэб шалтагаанаар ... роо гаража ошоно. ... рамхаанай совхозой ... һүүлэй арбан жэл ... хүдэлөө. Тиихэдэ ... ник, дүрбэн глав... гурбан инженер ... мэргэжэлтэд ... ошоо.

Мэргэжэлтэд ган... мал ажал, техник... бэшэ, харин ажа... ударидажа, бүхы ... асуудал шиидхэ... жэлтэд ажалшада... дэлжэ, тэдэнээ эм... һаа, даажа абаһан ... урагшатайгаар хү... Гэбэшье ажалаа ... зарим агроном гү... гүүд ажалшада... мэргэжэлэй хүн ... гүй, тэдэнтэйгээ сэ... рэлдэжэ шадаагүй... ажалһаа гаража о... лодог. Тиихэдэ ... тэлбэрилэгшэд мэ... дамар бэрхээр һ... үүсхэлыень ходо ... хүн зоноороо хүдэ... һургаха ёһотой гэ...

Тэрэшэлэн мэргэ... материальна болон ... лаараа хүсэдөөр сэ... той.

Мэргэжэлтэдые ... лаар урмашуулха ... нэгэ хэды үгэ ... һанахада, мэргэ... хүлһэн тэдэнэй ... ажахыдаа үни уд... эрдэмээрнь, зэрг... зэргэтэй. Теэд эд... абтадаггүй. Жэшэ... гуули һаа дүүргэд... жэлтэ нэгэ газарта... хүдэлжэ, республ... федерациин габья... лоһон мэргэжэлтэ... салин хүлһэ абана.

Мэргэжэлтэдэй ... дүршэл шадабари... хүсэдөөр хэрэглэхэ... гүрэн түрын тон шу... нуудай нэгэн боло...

Энэ статья доторо... хын мэргэжэлтэдтэ ... асуудалнууд хүсэд ... гүй гэжэ һананам. ... һанамжа дурадха... ликымнай мэргэжэ... бэшэжэ, үнэн сэд... хөөрөө дэлгэхэ аабз... дана.

В. Г...
Буряадай ...
габьяата агроном.

ХОНИН БҮРИҺӨӨ ХУРЬГАН АБТАХА

Ханда Чимитовна Доржиева — Погранична совхозой түрүү хонишодой нэгэн. Субагта тосхонһоо баруулжаа нэмжыһэн үргэн талын дундуур тэрэнэй дааһан отарын хонид хошууран бэлшэнэ. Эндэ хэдэн отарануудай байрлаһан тула бэлшээринь зүлгэ ногооргоор хожоршог болонхой. Тиигэбэшье Ханда Чимитовна өөрынгөө нүхэр Дэмбэрэл Доржиевтай хамта хонидоо эгээл һайн ногоотой газарта адуулжа, хүсэ таргыень һайнаар абхуулһан байна.

Мүнөө хонидынь тарган. Эндэ хони үрэжүүлгын пункт ажаллана. Тэрээниие техник-үрэжүүлэгшэ Валентина Марковна Пгумнова хүтэлбэрилэн, эрхим элитэ үүлтэрэй хусануудһаа үрэһэ абажа, искусственна үрэжүүлгэ хэжэ байна. Тэрэнэй энэ харюусалгатай хүдэлмэридэнь Улаан-Үдын хүдөө ажахын институдай студент Николай Ванчиков туһална.

Тус отарын 635 эхэ хонидой 461 толгойнь искусственнаар үрэжүүлэгдээд байна. Байгша ондо эхилжэ түрэһэн зуһаг хонидой зуун эхэ бүриһөө 85 хурьга түлжүүлэ, бүхы гараһан хурьгадай 99 процентыень гарзагүйгөөр түлжүүлһэн болоно.

— Ерэхэ жэлнай минии жэл бэшэ, багша Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй алдарта ой тэмдэглэгдэхэ. Тиимэһээ түүхэтэ үдэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө мүрысөөндэ оролсоходоо, зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга ... гэһэн социалис уялга абанхайбди,—гэжэ нүхэр Доржиева хөөрэнэ.—Энэ хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гээшэмнай бидэнэйл оролдолгоһоо болохо байна. Нэн түрүүндэ хонидоо һайса таргалуулха, искусственна үрэжүүлгые зүбөөр, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ болоно. Тиигээд лэ үбэлэй сагта һайнаар харууһалжа, хурьгадаа гарзагүйгөөр абажа түлжүүлхэ зорилго табигдана,—гэжэ бэрхэ хонишон Ханда Чимитовна хөөрэнэ.

Д. ЦЫВЕНОВ,
манай корр.

Хяагтын аймаг.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Ахалагша хонишон Х. Ч. Доржиева үүлтэртэ хусануудтаа тэжээл үгэжэ байна. 2. Техник-үрэжүүлэгшын туһалагша, хүдөө ажахын институдай студент Н. Ванчиков.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ГОРОДО... ТҮБТЭ... АМАРАЛТЫН ...

НАХОДКО. (При... Алас-Дурна зүгэй ... порт бологшо Наход... риһэн хушуунай ... 25 километртэ ... хэнүүрнь аятай ... нүүд мүнөө баригда... соонь 100 мянга ... һуудаг. Зүгөөр ... центрынь үшөө ... рэниие барнха та... дологдонхой. Энэ ... хойтоһ зэргэлһэн, ... толгойнуудаар ... үргэн нугадахи ... эрье болоно.

Эндэ түсэблэл... хэгдэнэ, городой тэг... тын газар саашад... но тодорхойлогдоно. ... роод 200 метр үр... ба скверүүд тари... эрье бетоноор бү... лагдаха. Эндэ зэрг... Каменка гэжэ гор... лэ бетоноор хушаг... та нуурта городой ... ородог газар, лод... станцинууд, хүүгэд... түхеэрэгдэхэ. Нуур... лейбус ябадаг бай... зонодо драматичес... жэмэй һургуули, ... док баригдахаар ... Барилга 10 жэл соо ... саагдана. 1980 ондо ... гоё һайхан түбтэй ... Алас-Дурна зүгтэ ... лэ һайхан түбүүд... юм.

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

...юдохи намар»

...н. (ТАСС-ай корр.). ...бластиин урда зүгтэ ...Болдино гэжэ тосхон... ...р Сергеевич Пушкин ...3, 1834 онуудта—гур... ...марай hарануудые ун... ...ои. Агуухэ поэдэй оюун ...лдэг хүнүүд оронной ...hоо эндэ суглараба. ...хи намар» баяр ёhоло... ...йдалда нээгдээ.

...й, поэзиин үдэшэнүүд, ...ндэр, Пушкинда зо... ...й кинофестиваль про... ...ээрүүлагданхай.

...инай нэрэмжэтэ за... ...Горькидохи Н. И. Ло... ...нэрэмжэтэ гүрэнэй ...т Болдинско уншалгые ...а анха түрүүшынхиэ ...Москва, Ленинград, ...ай хотонуудай эрдэм... ...хэлнүүдые хэхэ юм.

...рисаанай экран

...дениин уласхоорондын ...лдаан Москвада hая... ...а, телевидениин эрхим ...ууд ба фильмүүд ха... ...байна. Энээндэ хабаа... ...Болгари, Венгри, Поль... ...и, СССР, Чехословаки, ...— тэдэ программа ба ...харуулха юм.

...ниин соведэй түрүү... ...СССР-эй Министрнүүдэй ...дэргэдэхи Радио-дам... ...ба телевидениин комите... ...шын орлогшо Г. А. ...харалга нээхэдээ, ...йн энэ гурбадахи ху... ...евидениин эмхинүүдэй ...барисаае үргэд... ...үгэев ойлгоосохо ...туhалха гээд найдажа ...дэрхэйлэн мэдүүлбэ.

...фильмүүдые харал... ...революциин вождиин ...ажал ябуулгада зо... ...hан, миндаhан дээрэ буулгагдаhан «Владимир Ильич Ленин» гэжэ совет телевизионно дамжуулга илангаяа ехэ hонирхол үүсхээ.

(ТАСС).

ТАРЯА ЗӨӨХЭ ЗАМ НЭЭГДЭЭ

Алтайн Обь, Чарыш мүрэнүүдээр тариан хамбы ябажа захалаа. Энэ хизаарай уhан замшад Пристаниин Адагhаа, Болихи тосхонhоо, Быстрый Исток ба бусадшье холын районуудhаа намарай таряа зөөжэ байна. Шэнниисэнь уhан замаар дамжуулагдан, түмэр харгын ехэшэг бэлшэр станцинууд худар абаашагдаад, тэндэhээ сосгавуудта ашагдажа, оронной промышленна түб газарнууд руу эльгээгдэнэ.

Дүүрэн таряатай онгосонуудтай, хилгэгдэдэг баржануудтай ушарhан пароходууд ба катернууд харгы сүлөөлжэ үгэнэ.

(ТАСС).

САХАЛИНАЙ ГАЗАР ДОРОХИ БАЯЛИГ

Мастер П. Кохонцевай бригадын Узлофеу гэжэ газарта үрэмдэhэн түрүүшынь скважинаhаа газай тон хүсэтэй булаг сорьён гараа. Скважинын гүнзэгынь — 3,5 км. Эндэхи шэнэ hудалhаа ехэ нефть абтаха байха гэжэ «Дальнефтьразведка» трестын мэргэжэлтэд тодорхойлонхой.

(ТАСС-ай корр.).

Урда Сахалин.

ПРИМОРИИН НУГА ХАТААЛГА

АРТЁМ. (Приморийн хизаар). (ТАСС-ай корр.). Алас-Дурнын уhа шиигээр үлэмжэ газарые хатааха ехэ түхеэрэлгэнүүдэй нэгэн Пачихеза гэжэ голой нугада ашаглагдажа эхилээ. Тус хизаарай овощ ехээр таридаг районд имэ түхеэрэлгэ баригдаба.

ҮБЭЛЭЙ УРГАМАЛ

«Сельхозтехникын» коллектив (Ленинград) хүдөө ажахын машина бүтээлгэ шэнжэлдэг бүхэсоюзна институдай хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта үбэлэй ургамал ургуулха гидропонно түхеэрэлгэнүүдые зохёобо. Энэнь уhатай минеральна раствор соо мангир, петрушка ба сэсэгүүдые ургуулхын тула хэрэглэгдэнэ.

Түхеэрэлгэнүүдын дүрбэн дабхар таг, растворой ехэ hаба, электро-оньhотой булуур, люминесцентнэ лампанууд, залан хүдэлгэхэ оньhон г. м. гол хубинуудhаа бүридэнэ.

Мангир ургуулхадаа, сүүдхын туршада 2 дахин тэжээлтэ раствор сүршэдэг. 12 минутын үнгэрэмсөөр раствороо ехэ hаба рүү эюулдэг юм. hаба соохинь арбан хоног соо нэгэ дахин hэлгэгдэдэг.

Энэ аргаар абаhан нэгэ центнер мангирай өөрынь үнэ теплицэ соо ургуулhанhаа 50 процентээр хямда болоно, нэгэ дахин шахуу бага хүсэн гаргагдана гэжэ Москва шадарай ба Заполяриин овощ ургуулдаг олохон ажахынуудта хэгдэhэн шалгалта харуулаа.

(ТАСС-ай корр.).

«Т-25»—ЭЛДЭБ АЖАЛ ХЭХЭ, ХУРДАН ТРАКТОР

ХАРЬКОВ. (ТАСС-ай корр.). Харьковай тракторна заводто «Т-25» гэжэ шэнэ, мөөртэй трактор олоор бүтээгдэжэ захалба. Энэнь гаргагдахаяа болиhон «ДТ-20» гэжэ тракторые халаха. Элдэб ажал хэдэг, хурдан шумууhан «Т-25» трактор пропашной ба техническэ ургамалнуудай поли дээрэ, огород ба саадуудта ехээр хэрэглэгдэхэ юм. Энээнэй бүтээсэ нүгөөдэhөө 20 процентээр дээшээ байна. Урдахи, хойто мөөрнүүдынь поли дээрэ түргөөр, бэлэхэнээр залагдадаг. Жэлэй дүүрэтэр заводой коллектив 10000 «Т-25» трактор бүтээжэ, оронной колхозууд, совхозуудта эльгээхээр хараална.

...Новолипецкэ металлургическа заводто «2000» гэжэ шэнэ прокатна стан ашаглалгада тушаагдаа. Энэ станай ашаглалгада тушаагдахада, туе заводто ажалай бүтээсэ нилээд дээшэлхэ юм.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «2000» гэжэ станай главна корпусой нэгэ участогта.

(ТАСС-ай фотохронико).

МҮНӨӨНЭЙ БА ЕРЭЭДҮЙН ҺУРГУУЛИ ТУХАЙ

Михаил ПРОКОПЬЕВ, СССР-эй гэгээрэлэй министр

Мүнөө сагнай эрдэм техникын орьёлон хүгжэжэ байhан үе. Дэлхэйн ажахыда элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг болоhон мүнөө сагта бар хүсөөрөө, унаагай хүсөөр бүтээгдэдэг ажал 1 процент болоно, үлэгшэ 99 процентынь хүнэй ажалаар, ухаагаар зохёогдоhон машинанууд ба механизмууд бүтээнэ гэжэ тодорхойлогдонхой.

Астронавтикын, ядерна физикын, бусад олон техническэ эрдэмүүдэй, медицинын талаар бүри 50-ядшье онуудта үзэгдөөгүй байhан ехэ ехэ амжалтануудые нюдөөрөө хаража байнабди.

Эрмэлзэлэйнь шэглэл эли: мэдэгдээгүй областиь руу улам ехээр нэбтэрэн орохо, эрдэм ба техникын улам нарижаха, технико-экономическа ба эмхидхэлэй үндэhэ hууринь нарижаха шэглэл бэелүүлэгдэнэ. Эдэ бүгэдэмнай дунда, дээдэ hуралсалда сэхэ нүлөөлнэ, инженернүүд, врачнууд, багшанар ба бусад бүхы мэргэжэлтэдые, юрэ хүдэлмэришэдые бэлдэхэ үедэ хараада абаха эрилтэ табина.

Тиимэл ушарhаа Коммунис партии, Советскэ правительство орон доторoo бүгэдэнниитын дунда hуралсал бэелүүлхэ зорилго табиhан байна.

«Үйлсэ хамагшад, гэр арилгагшад, официантнууд, тон юрын, олон янзын ажал хэдэг хүнүүд бии ха юм. Бүгэдэнниитын дунда hуралсал бэелүүлхэ тухай асуудал табиhанай хэрэг юуб?»—гэжэ хэлсэхыень хэдэ дуулахаш.

Эдэ хүнүүд, магад, зүб хэлэнэ гү?

Иигэжэ хэлэгдэhые буруушааха, наада захань, хоёр ушар баримтые анхаралдаа абаха хэрэгтэй гээд hананаб. Нэгэдэхинь юуб гэхэдэ, тинмэ юрын, бар хүсэнэй ажал ходол хэгдэдэг байхагүй. Оньhожоруулгын хэрэг мүнөөдөө удаанааршье hаа, урагшаал тэгүүлнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Хоёрдохинь юуб гэхэдэ, 13—14 наhатай болоhон зарим хүнүүд социалис обществын эрхэ байдалда мэргэжэлгүй ажал лэ хэдэг байха гээд бодомжолжо болохо гээшэ гү? Коммунизмда орожо байhан үедэ иигэжэ хэлэхэдэ, социальна ушар удхын талаhаа хэр зүб гээшэб?

Бүгэдэнниитын дунда hуралсал бэелүүлхэ хэрэг совет hургуулиин социалис ушар удхаhаа, промышленностиин научно-техническэ дэбжэлтэhээ, эрдэм болон техникын хүсэтэ хүгжэлтэhөө эшэ үндэhэтэй, гүрэн түрын ехэ удхатай хэрэг болоно.

Зүгөөр бүгэдэнниитын hуралсал бэелүүлгээр хизаарлаад, hуралсалай шата бүхэндэ залуушуулай дунда ябуулагдадаг болбосорол, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэм зэргые улам hайжаруулха оролдолго гаргаагүй hаа, буруу болохо бшуу. Үнэн hайн үзэл сурталаар нэбтэрэнхэй, дайшалхы материалистнууд hургуулида бэлдэгдэхэ ёhотой. Энэмнай ямар ушартайб гэхэдэ, hургуулида заагдадаг бүхы зүйлнүүдые, тэрэ тоодо гуманитарна предмедүүдые заалга hайжаруулха шухала байна. Ажабайдалда шэнэ ушар баримтанууд сугларан нэмэжэ, тогтониждоhон ойлгосонууд, теоринууд өөhэдөө хуушаран hалажа, шэнэ ойлгосо ба теоринууд дабжэн дэлгэржэ байдаг. Эрдэмэй дээдэ шатануудhаа гадна, мүн тэрэнэй үндэhэ hууринь, дунда hургуулида үзэдэг зүйлнүүд хубилна. Дунда hургуулидахи hуралсалые бүхы талааринь дахин хаража үзэхэ, хуушарhан зүйлнүүдые программаhаа гаргаха, шэнэ материал тухай, тэрэниие зааха методико ойлгуулха арга тухай болоjо үзэхэ хэрэгтэй.

Академик А. Н. Колмогоров эдэ хубилалтануудые шухалада тоологшодой нэгэн юм. Юрэнхы математическа hуралсал улам hонорэдхон hайжаруулхын тула гаргадаг оролдолго хэшээлынь тон hайшаалтай. Дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоhон энэ ехэ эрдэмтэ дунда hургуулиин программа ба учебнигүүдые бүри hайн болгохын тула ехээр оролдоно, математическа бодолнуудые hурагшадай хаба шадалда тааруугаар нэбтэрүүлхэ гэжэ эрмэлзэнэ.

hургуулиин хэрэг улам нарижуулха хүдэлмэриие ээлжээтэ шэнэдхэлгэ гээд тооложо болохогүй. Эрдэм наукын хүгжэлтэнэй зэргээр hуралсалай удхын хубилхань элитэ.

Баримтануудые үхибүүдтэ юрэл сээжэлдүүлхэнь бэлэн ааб даа. Харин hуралсалай хүдэлмэриие эдэбхитэй болгохо, тиихэдээ тэрэнэй эхин дээрэ, илангаа дунда hургуулиин дээгүүр шатада баримтануудые юрэл хадуун абаха бэшэ, харин байгаалиин, обществын хүгжэдэг жама ёhоной гол удхые гүнзэгыгөөр ойлгохо, тайлбарижа шадаха гээшэ бүри бэрхэтэйшэг зорилго болоно.

Нэгэдэхиhээ эхилжэ үхибүүдэй ухаагаа гүйлгэхэ, ухамайлан ойлгохо хаба шадабаринь удаа дараалан хүгжөөхэ онол оншонууд тухай хэлэгдэнэ.

Гэгээрэлэй хэрэг нарижуулан hайжаруулха эмхидхэлэй зарим асуудалнууд дээрэ тогтохом.

hургуулиhаа бэшэ, hургуулиин наhа гүйсөөгүйшүүлэй эмхи зургаануудhаа эхилхыем зүбшөөгыт. Хүүгэдые саадуудта хүмүүжүүлхэ гээшэ олониитын угаа шухала удха шанартай хэрэг болоjо байна.

Мүнөөнэй 3-hаа 6 хүрэтэр наhатай үхибүүдэй хахад шахуунь хүүгэдэй саадуудта хүмүүжүүлэгдэнэ. Удаадахи табан жэлдэ гү, али магад, саашанхи ойрын жэлнүүдтэ айл бүхэн, хэрбээ дуратай байбал, хүүгэдээ саадта үгэхэ аргатай болохо бээзэ. hургуулиин наhа гүйсөөгүйшүүлые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри социальна, педагогическа удха шанартай ниитын хэрэг болоjо байна. Үхибүүдэй саад үйлэдбэри дээрэ хүдэлхэ арга эхэдэнь олгохоhоо гадна (энэньшье шухала), мүн саадаар дамжуулан хүмүүжүүлхэ тусгаар зэрилготой программа бэелүүлжэ болохо бшуу.

Эхынь хүдэлхэеэ hанаhанhаал бэзэ, харин коллектив соо хүмүүжүүлхэдэ hайн гэжэ ойлгоhон дээрэhээ, үхибүүгээ саадта үгэдэг бүлэнэр мүн лэ бии.

СССР-эй Педагогикын эрдэмэй академиин hургуулиин наhа гүйсөөгүйшүүлые хүмүүжүүлхэ институт хүүгэдэй саадта хүдэлмэри ябуулха нарижуулагдамал программа зохёожо, зүбшэн хэлсэлгэдэ табиба. Тэрэнь hайшаагдаад, союзна республиканuудтахи хүүгэдэй саадуудай хүдэлмэри hайжаруулха үндэhэ hуури болохоор hанамжалагдаа. Энэнэй үндэhөөр, нютаг нютагай байдал, республиканuудтахи национальна өөрсэ талые хараада абалсан, багашуулые хүмүүжүүлдэг мүнөөнэй программануудые улам hайжаруулха гэжэ hанамжалан дурадханабди.

Үхибүүдые зургаа наhатайhаань hургажа эхилэ hаа яахаб? Дэлхэйн зарим гүрэнүүдтэ иимэ гурим бии ха юм гэhэн дискусси үе үе болодог.

Зарим хүнүүд энэ асуудал зүбшэн хэлсэхэдээ 6-тай хүүгэдые саадта байлгаhанхаар, hургуулида үгэбэлнай экономическа талаараа гүрэндэ hургааггүй ашагтай байха hэн гээд хэлэдэг юм. Тэдэ ганса экономикэ хаража болохогүй бшуу.

hургуулиин наhа гүйсөөгүйшүүлые хамтын хүсөөр хүмүүжүүлхэ гурим Совет оронной арад зондо hайшаагдаад байхадань, хүүгэдэй саадта багашуулые хүмүүжүүлхэ, hургаха программа нарижуулха хараа бодол баримталха, энээнhээ уламжалан түрэлхидэй зүгhөө хүүгэдэй саадта, hургуулида хүмүүжүүлгын хоорондохи холбоое hайнаар хангаха шухала.

Тиимэhээ бэшэхэ, уншаха, тоолохо түрүүшын шадабаринуудые олгохо гэжэ шэнэ программа хараална.

Хүүгэдэй саадай ба гэр бүлын нүлөөнэй ехэ болоjо байhан ушар эхин hургуулида үхибүүдэй саашадаа hурахадань туhалха түрүүшын шадабаринуудые олгохо зэргэтэй.

Гэр бүлэ—манай обществын хүмүүжүүлхы шухала үүр гээшэ. Гэрлэлгэ, бүлэ тухай шэнэ хуули соо хүүгэдээ хүмүүжүүлхэ түрэлхидэй уялга тухай (18-дахи статья соо) иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнхэй: «Түрэлхидынь хүүгэдээ коммунизм байгуулагшын гурим заншалай үндэhөөр хүмүүжүүлхэ ёhотой». Мүн хүүгэдээ буруу хүмүүжүүлhэн түрэлхид энэ хуулиин 19 статьягай ёhoop эрхээ хаhагдаха болоно.

Бүгэдэнниитын дунда hуралсал бэелүүлхэ тухай хэлэхэдээ, найман жэлэй hуралсалда түбхын түрүүн анхаралаа хандуулха ёhотойбди. Нэгэдэхидэ ороhон үхибүүдэй наймадахиие бултадаа, 100 процент шахуу дүүргэхэнь шухала. Найман жэлэй бүгэдэнниитын hуралсал улам hайжаруулхатаяа хамта, залуушуулые ямар нэгэн дунда эрдэмтэй болгохо, hурагшадай тон олонхиинь hургуулиин аттестаттай гү, али техникумэй дипломтой болгохо гэжэ оролдохо ёhотойбди. Энээниие бэелүүлхэ арга боломжо яhала бии.

Дунда hургуулиин классуудые онсодхон хубаарилха тухай хэдэн үгэ хэлэе: физикэ, математика, хими биологи, ород ба түрэлхи хэлэн мэтын гол предмедүүдээрээ нэгэл стандартна программатай байха шухала. 15—16 наhатай үхибүүд хэзээшье нэгэл юумээр hонирходог болоно. Яахадаа тиигэнэб гэхэдэ, саашанхи замаа тодорхойлхо бодол эды наhандань ехэнхи ушарта тэдээндэ түрэдэг. Энэ ушарта hургуулинь тэдэниие дэмжэхэ, нэгэнэйнь түүхэ гүнзэгыгөөр үзэхэдэнь туhалха, хоёрдохинь — математика, гурбадахинь—естествознани, дүрбэдэхинь—тодорхой зорилготой асуудалнуудые (автомобиль, трактор ябуулжа, машинаар сохижо hургаха г. м.) шудалалгадань туhалха болоно. Өөhэдын үзэмжөөр hураха курсануудые эмхидхэбэл, эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэдэ туhалха hэн.

Залуу нүхэр hургуули дүүргэмсээрээ хүдэлхэ ёhотой болоно. Тэрэниие эрдэмэй үндэhэ hууритай, мүн коммунис гурим заншалай эрилтэнүүдтэй танилсуулнабди. Залуушуулые ажабайдалай, ажалай дадал дүршэлдэ hургаха гэжэ оролдонобди. Зүгөөр энэ шухала зорилго шиидхэхэ хэрэгтэ түбэг бэрхэшээл тохёолдоно.

Дээдэ, тусхай дунда hургуулинууд, техническэ училищинууд дунда hургуули дүүргэгшэдые бултыень абажа шадахагүй. Жэшээнь, нёдондо дунда hургуули дүүргэhэн хахад миллионhоо дээшэ залуушуул арадай ажахыда ажаллахаяа ороhон байна.

Дунда hургуули дүүргэhэн залуу хүнүүдhээ хүдэлмэришэдые бэлдэхэ курсанууд тон hайнаар эмхидхэгдэхэ ёhотой гээд hанагдана. Энэ асуудал шиидхэхэдээ, педагогическа талаhаань харамаар байна гэбэл: багша бүхэн үхибүүдые эрдэм наукада дуратай, ажал хэхэ абьяас эрмэлзэятэй, граждан үүргэ уялгаа мэдэдэг болгохо ёhотой. Политтехнизмын бодолые hургуулидаа оролдосотойгоор нэбтэрүүлбэл, дээрэ дурсагдаhан бүгэдые бэелүүлгэдэ туhа хүргэхэнь лабтай. Хүн түрэлтэнөөр элирүүлэгдэhэн жама ёhые бодото дээрэнь хэрэглэхэ шухала гэжэ ойлгон мэдэхээр hуралсалаа эмхидхэхэ, тэрэл физикын хуулинуудые хэрэглэн, үйлэдбэреэ хайшан гээд хүгжөөхэб гэжэ ойлгохо шадабари политтехнизм лэ олгохо юм. Ёhотой политтехнизм гээшэмнай энэл даа.

hуража байха үедэнь мэргэжэлтэй болгожо шадаашьегүй hаа, ажал хэхэ дадал шадабари олгохо гээшэ hургуулиин тон шухала, нүгөөдэ зорилгонь болоно.

Совет hургуули—бүгэдэ арадай хэрэг. Гүрэнэй түгэс бүрин дэмжэлгээр, научна үндэhэ hууряараа, багшанарайнгаа эдэбхи үүсхэлээр, үнэн сэхэ ажалаар совет hургуули хүсэтэй.

Үхибүүдэй hуралсалдань, багшанарай ажалда түрэлхидэй зүгhөө анхарал табиха, туhаламжа үзүүлхэ гээшэ бага бэшэ удха шанартай. Арадай гэгээрэл эмхидхэгшэд иимэ туhаламжада хүртэхэл байхабди гэжэ этигэнэ. (АПН).

...олой hонин

СЕМИНАР ...ЭРГЭГДӨӨ

...аймагай соёлшод — ...үүдые, библиотекэ... ...ад, культурын бай... ...директорнүүд болон бу... ...гшэд, эдэбхитэд ...дэ сугларба. Тэдэнэр ...нэгэ удаа үнгэрэгэг... ...аа сугларжа, В. И. ...0 наhа гүйсэhэнэй ойе ...hан ажал хэрэгүү... ...ар бэелүүлэгдэжэ ...мүн саашанхи зо... ...гаа хөөрэлдөө. Тус ...тэжээл бэлэдхэлгын, ...үедэ соёлшодой ...хүдэлмэри тухай, соё... ...үүдые үбэлдэ бэлэд... ...нууд харагдаhан

...өөрэ үгэ хэлэhэн нүхэд ...культурын байшангай ...Баддуев, Охор-Шэбэ... ...үдые даагша А. Таб... ...ай совхозой куль... ...мангай методист ...болон бусад соё... ...уудай хүдэлмэриие ...шараар эмхидхэбэл ...эн дурадхалнуудые ...а ажахынуудай хү... ...й зүгhөө соёлой ...халуун анхарал бо... ...гэжэ тэмдэглэбэд.

...үбэлэй hаранuудта хэ... ...өө түсэб табяа, ...баталаа. Тиигээд ...рагшадай дунда... ...бригада эмхидхэг... ...комой культурын ...ктор В. Билтагуро... ...доро ехэ концерт ...үүдые уншахаар, ...зорилготой хүдөө... ...гараа. Аймагай ...концерт харуулhа... ...Туранай совхоздо 2 ...нэгэ дахин уул... ...Саланай сов... ...абана.

...соёлшодой уран ...бригада хүдөөгэй ...аар угтагдана.

Ш. БАЙМИНОВ,
манай корр.

ХОЙТО ИРЛАНДИДАХИ ВАЙДАЛ

ЛОНДОН. (ТАСС). Белфастhаа абтаhан hүүлэшын мэдээсэлнүүдэй ёhoop сентябриин 18-да городто, Крамлин Роуд гэжэ районд буунуудай hүрэхэ дуулдаа, гал шатаадаг бомбын тэhэрхэдэ католическа кварталдахи байшан дүрөө.

Баррикада бүхэлэлтэнүүдые дары түргэнөөр задалжа хаяха тухай Англиин сэрэгэй командованиин болон нютагай засагаархидай захиралта гаргаашье hаань, Белфастын үйлсэнүүд хүн зоной бодхоhон хамгаалалтын бүхэлэлтэнүүдээр мүнөө хүрэтэр хаалтатайнууд.

Хэдэ хэдэн районд сэрэгүүд бүхэлэлтэнүүдые абхуулан хаюулжа шадаа, гэбэшье ондоо үйлсэнүүдтэ иимэ бүхэлэлтэнүүд тэрэ дороо бодхогдоно.

Англиин буржуазна хэблэлэй зарим органууд мүнөөнэй бэрхэтэй хэсүү байдалай бодото шалтагаануудые мэдэрнэ. «Хойто Ирланди Англиин колони шэнги болонхой, тиигээд ондоо ямаршье колони шэнгеэр байлгагдадаг. Энэнь бидэндэ ехэ аягүй» тээд «Дейли миррор» газетэ бэшэнэ.

Журналистнуудай уласхоорондын конференци

ПХЕНЬЯН. (ТАСС). Американ империализмын эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүүсэн бүхы дэлхэйн журналистнуудай тэмсэхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэхэ уласхоорондын конференци сентябриин 18-да эндэ нээгдээ. 87 оронной тэрэ тоодо, Советскэ Союзай, мүн уласхоорондын хэдэ хэдэн организацинуудай түлөөлэгшэд конференциин хүдэлмэридэ хабаадана.

Журналистнуудай уласхоорондын организациин генеральна секретарь Иржи Кубка конференциие нээгээ. Империализмда эсэргүү тэмсэлдэ түрүү үзэл бодолто журналистнууд мүнөө горитойхон хүсэн болоо гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээд, империализмда эсэргүү тэмсэл саашадань бүри эдэбхитэй болгохо хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхыень делегадуудые уряалаа.

Корейн Ажалай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, КНДР-эй Министрнүүдэй Кабинедэй Түрүүлэгшэ Ким Ир Сен амаршалгын үгэ хэлээ.

Советскэ Союз Сомалийска Республика хоёрой хоорондо экономическа холбоон бури бэхижэжэ байнхай. Советскэ Союзай техническэ болон экономическа туhаламжатайгаар Сомалида хэдэн олон промышленна предприятинууд бодхоогдонхой.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совет технолог В. Королёв Кисмаю городтохи мяханай комбинадай консервын цехэй начальник Абдулнадер Измаил хоёр.

АПН-эй фото.

ХИЛЬЫН СААНАҺАА
ТЕЛЕФОН ★ ТЕЛЕГРАФ ★ РАДИО

ЧЕХОСЛОВАК КОММУНИСТНУУДАЙ СУГЛААНУУД

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин городууд, районууд болон тус тус предприятинуудай партийна организацинуудта партийна эдэбхитэдэй суглаанууд болоно. Коммунистнууд орон доторхи дотоодын политическа байдалые зүбшэн хэлсэхэдээ, КПЧ-гэй политикые, партиин хүтэлбэриие хүсэдөөр дэмжэжэ байhанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Трутновта болоhон районно партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ Чешскэ Социалис Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр Й. Грессер үгэ хэлээ. Революцида харша ябуулгануудые энэ жэлэй августда оронной хэдэ хэдэн городуудта хархис хүсэнүүдэй бэлдэhэн тухай тогтоходоо, Чехословакидахи революцида харша бүлэгүүдэй ябуулгануудые хилын саанаhаа хүтэлбэрилдэг байhые гэршэлhэн документнүүд министерствэдэ бии гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Оронной ажабайдалай бүхы hалбаринуудта партиин хүтэлбэрилхы үүргые бэхижүүлхэ, экономикые тогтууритай болгохо, баруунай оппортунис этэгээдүүдтэй тэмсэхэ гээшэ ойрын саг соо коммунистнуудай үмэнэ табигдажа байhан зорилгонууд болоно гээд министр хэлээ. Чехословакиин Коммунис партиин политикые хүсэдөөр дэмжэжэ байhан тухайгаа Трутновска коммунистнууд КПЧ-гэй ЦК-гай эльгээhэн резолюци соогоо мэдүүлhэн байна.

Хойто чешскэ областиин үнинэй коммунистнуудай суглаан Усти-на-Лабе гэжэ городто болоо. Парти дотор тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдэй шалтагаанууд ба энэ байдалhаа гараха замууд тухай КПЧ-гэй ЦК-гай гэшүүн В. Новы, партиин обкомой нэгэдэхи секретарь А. Крчек хэлэhэн байна. КПЧ-гэй Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ суглаанай резолюци соо иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: «Парти, правительствада, ажахын органуудта гү, али ниитын ажабайдалда хүнүүдэй ямаршье тушаалнуудые даажа байhанhаань дулдыдангүйгөөр, тэдэнэй баруунай оппортунис үзэл гаргалгада эсэргүү шууд сэхэ ба эрид шанга тэмсэл партиин хэхэ тухай манай Коммунис партиин үлгын дэргэдэ байhан бидэнэр, коммунистнууд, эрилтэ хэнэбди». КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Гусак түрүүтэй мүнөөнэй хүтэлбэриие хүсэдөөр дэмжэжэ байhан тухайгаа суглаанда хабаадагшад КПЧ-гэй ЦК-е найдуулаа, социалис Чехословакиин hалбаран хүгжэхын түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхабди гэжэ мэдүүлээ.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Политическа асуудалнуудаар юрэнхы үгэ хэлэлгэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн сентябриин 18-най үглөөнэй заседани дээрэ эхилээ. Мүнөөнэй уласхоорондын байдалай асуудалнуудта зорюулагдаhан үгэ США-гай президент Р. Никсон хэлэhэн байна. США-гай «уласхоорондын уялгануудай хэмжээн ба үрэ дүнгүүд тушаа шүүмжэлэл Холбоото Штадуудта hүүлэй жэлнүүдтэ хэгдэдэг болоо» гэжэ тэрэ мэдэрээ. Тэдэнэй дундаhаа Вьетнамдахи дайн байлдаае тусгаар илгаруулхадаа, ондоо ямаршье асуудалнууд бэшэ, харин энэ асуудалда би «эгээн лэ ехэ сагаа, хүсэ шадалаа» зорюулааб гээд президент онсолон тэмдэглээ. «hайн үгэнүүд» бодото хэрэгүүдые hэлгэжэ шадахагүй, харин hайн hанаагаар хэлэгдэhэн үгэнүүд таарамжатай hайн үрэ дүнгүүдэй гараха найдабаринь болоjо шадахагүй» гээд Никсон тэмдэглээ. Тиигэбэшье ООН-ой трибуна дээрэhээ үгэ хэлэхэдээ, эб найрамдал тухай гоё гоё мэдүүлгэнүүдые хээд лэ тэрэ хизаарлаа. Американ политикые шүүмжэлдэг США-дахи олон хүнүүдэй hанамжын ёhoop эдэ мэдүүлгэнүүдынь оронной хүтэлбэриин бодото хэрэгүүдтэй тааралдадаггүй байха юм.

Вьетнамда амгалан байдал тогтоохые США-гай эрмэлзэдэг тухай мэдүүлхэдээ, Вьетнамдахи американ сэрэгүүдэй тооe жэлэй эсэс хүрэтэр багашагаар хороохо тухай американ правительствын hаяхан соносхоhон шиидхэбэриие Никсон дурдаа. Тиигэбэшье энэ шиидхэбэринь амгалан ёhоной бодото алхам бэшэ, харин США-гай зэбсэгтэ эзэрхэг түримхэй ябуулгые дары түргэнөөр болюулха эрилтэ шангаар табидаг олониитын hанаае заhаха hэдэлгэ болоно гэжэ США-дашье тоолодог байна.

Коммунис оронуудтай харилсаа байгуулхадаа, США хэлсээнүүдые хэдэг болохо ёhотой гэжэ президентын тушаалда ороходоо мэдэhэн үгэеэ Никсон дахяад дабтаа. Уласхоорондын эб найрамдал болон аюулгүй байдал бэхижүүлгэтэй холбоотой шухалын шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ США яахадаа мүнөө хүрэтэр hаад ушаруулнаб гэжэ президент тайлбарилаагүй.

Олон асуудалаар СССР-тэй хэлсээнүүдые хэхээр США-гай бэлэв байhые соносхохо зуураа, шухала асуудалнуудаар СССР США хоёрой хоорондо арсалдаа алгасаяадаанууд гарадаг гэжэ Никсон тэмдэглэhэн байна.

Дүтын Зүүн зүг тушаа Аюулгүйн Соведэй гэшүүдэй—агуухэ гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй дүрбэн талын уулзалга тухай тогтоходоо, Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюци «гуримшуулга хэхэ зам хараалжа үгэнэ» гээд президент хэлээ. Үнэндөө тус резолюциие мэдэрхэhээ ба дүүргэлтэ болгохоhоо Израилиин нэтэрүүгээр арсадагыень США дэмжэдэг байна бшуу. «Фантом» гэжэ реактивна истребитель-бомбардировщигуудые, добтолго хэхэ бусад түхэлэй буу зэбсэгүүдые дахяад үгэжэ байхадаа, США Израилиин эзэрхэг түримхэй hанаашалганuудые урмашуулна гээшэ.

Һанаагаа зоболго

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Гавайн штадай губернатор Джон Бернс США-гай сэрэгэй министр С. Резортэ телеграмма эльгээжэ, Хило арал дээрэ химическэ болон бактериологическа зэбсэгэй нюусаар тодхогдожо байhантай дашарамдуулан тайлбари үгэхыень Пентагондо эрилтэ хээ.

Гавайда үнгэргэгдэжэ байhан туршалганууд тухай хэблэлдэ гарашаhан мэдээсэлнүүдые Пентагон яража буруушаагаа. Гэхэтэй хамта балшыса баригдаhан дээрээ США-гай армиин тусхай түлөөлэгшэд хадаа шэнэ түхэлэй химическэ болон бактериологическа зэбсэгүүдые туршаха полигон болгогдон хэдэн жэлэй турша соо Хило арал үнэхөөрөө хэрэглэгдэдэг байгаа гэжэ мэдэрхэ баатай болоhон байна.

1966 ондо баталагдаhан арендна договорой ёhoop арал дээрэ имагтал «метериологическа шэнжэлэлтэнүүдые хэхэ» уялгатай Пентагоной эдэ ябуулганууд Гавайска аралнуудай хүн зоной hанаа зобооно.

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:
- Залуу уран зохёолшын шүлэгүүд.
- Шэнэ рассказ.
- Элдэб һонин.

НИИСЛЭЛ ХОТОМНАЙ ҺАЙХАН ДАА!

Ниислэл Улаан-Үдэ хотымнай түбэй ехэ талмай. Олон дабхар, үндэр гэрнүүд тэрэнние хоёр талаһаань хүреэлдэг, набшата ногоон модод энэ талмайе шэмэн, хүнэй дура татама болгоно. Үүлэгүй сэлмэг үдэр бүришье һайханаар харагдаха юм. Энэ үзэмжые автобусууд, автомашинанууд, ажалдаа ба һургуулидаа яараһан хүнүүд бүри үнэн мэтэ болгоно. Саана гохиилдоошо үндэр крануудые харахада, яһалал өөрын шэнжэтэй, һонин ажабайдалаар дүүрэн город юм байна, хүн зониинь жаргалтай һуудаг гэжэ ойлгонобди.

Бидэ мүнөө уран зураашa Буда Садыковай «Улаан-Үдэ, Советүүдэй талмай» гэжэ зураг тухай хөөрэжэ байнабди. Буряадай ниислэл хото уран зураг соо ямараар харуулагдадаг бэ гэһэн асуудалда харюусахын тула олон зурагуудые харабал, тэдэнэй нэгэ эрхимһээнь эхилхэ ушартай болоно бшуубди. «Улаан-Үдэ, Советүүдэй талмай» гэжэ зураг городоймнай 300 жэлэй ойн урда тээхэнэ бэелүүлэгдэжэ, олоннитын анхарал халуунаар татаһан тула, республикын уран зурагай музейдэ эрхим экспонадуудайнь нэгэн болонхой юм.

Ниислэл хото тухаймнай хоёр зуу гаран зураг бии. Тэдэ темынгээ талаар, уран бэелүүлгээрээ тон ондо ондоонууд юм. Улаан-Үдын эртэ урдын түүхэһээ эхилээд мүнөөдэр хүрэтэрхи намтарыень баран булта хоорэжэ шадаһан байдаг.

Жэшээнь, ахамад уран зураашa Ц-Ж. Сампиловай «1920 ондо партизануудай Дээдэ-Үдэдэ ороолго» гэһэн зураг хаража үзэе. Тэрэнэй сюжедынь граждан дайнай үеын байдалһаа абтаһан. Марта һарын наратай нэгэ үдэр улаан сэрэгшэд атар моридоороо гүйлгэлдэн, городто орожо ерээ. Тэдэ илагшад, энэнь шарайгаарнь элирнэ. Тэдэнние городойхид халуунаар угтана. Тус зураг хадаа Буряадай үндэһэн уран зурагай эрхимүүдэй нэгэн байхаһаа гадна, ниислэл хото тухаймнай түрүүшын бүтээл болоно. Имэл хадаа тэрэ олондо һайхашаагдаха үнэтэ юумэн гээшэ бшуу.

Һүүлэй үеын уран зураашадаймнай нэгэн болохо М. Я. Метелкина «Улаан-Үдын Черемушканууд» гэһэн зурагаараа ниислэл хотымнай мүнөөнэй байдал тухай ехэ ойлгосотойгоор хөөрөө юм. Бидэ нэгэ шэнэ гэрэй сонхоор городойнгоо оршон байдалые хаража байһан шэнги болонобди. Үндэр, сэбэр шэнэ гэрэй барилганууд холо хүрэтэр харагдана. Шэнэ үйлсэнүүдэйнь үргэн, салуу гээшэнь! Хүн зоной шэг дорюун, баяртай.

Эдэ бүгэдэ зурагууд Улаан-Үдые газаа талаһаань харуулна гэхэдэ болоно. Уран зураашa Налабардин тэрэнние зосоо талаһаань харуулха гэжэ туршаа. Тэрэ нэгэ үглөөгүүр ажалдаа ошохо гэжэ гараад ябаһан бүлэг улаан-үдынхидые харуулна. Сэлмэг үглөө, хүн бүхэн өөрын бодолтой, өөрын зорилготой хэбэртэй. Гэбэшье тэдэ булта түрэл городойнгоо ёһо гуримда абтанхайнууд. Шара, хүхэ, ногоон үнгэнүүдые үдхөөр хэрэглэхэдэнь, зурагаараа дамжуулан бидэндэ ойлгуулха гэһэн авторай бодолнууд эли болоно. Тэрэнь зол жаргалтай, амгалан сэдьхэлтэй гэһэн удхатай бшуу. Энэ мэдэрэл зураг дээрэхи тротуар, сэсэрлигэй мододые, зоной һайн хубсаһа ба бэе бэедээ инаг дүтөөр хандаһыень харахадамнай бидэнэй сэдьхэлдэ түрэнэ.

Республикын уран зурагай музейдэ орогшод эдэ зурагуудтай үни танил болоһон aaб даа. Тэдэнние өөһэд өөһэдынхеэрээ сэгнэһэншье байха. Гэбэшье һүүлэй үедэ олон шэнэ зурагууд нэмээ.

Уран зураашa Г. Н. Баженов Улаан-Үдын пейзаж олон янзаар зуураа юм. Тэрэнэй үнгэрһэн саг тухай «Үдын острог» гэһэн зурагынь хөөрэнэ. Эгсэ үндэр эрье дээрэ XVII зуунай үедэ бариһан харуулай башнинуулай һонин гээшэнь. Үнгэрһэн үе сагаймнай ямаршье байһые тус зураг һөөл зүбөөр бидэндэ дамжуулнал даа. Омогорхоһон ехэ мэдэрэлэ абтаха юмди. Зүгөөр Баженовэй Улаан-Үдын мүнөө үеын байдал тухай зураг бүришье ондоо, жэшээнь. «Үдын шэнэ урда бэе» гэһэн зураг соогоо ехэ һонирхомошье юумэ зураагүйл даа, бидэндэ үнинэй танил лэ Үдын урда бэеын пейзаж. Зүгөөр тэрэ олон үнгэнүүдые шадамараар хэрэглэжэ, тус зурагаараа дамжуулан, бидэнэй сэдьхэлдэ һайхан мэдэрэл түрүүлнэ, энэнь юуб гэбэл, бидэ тус зурагай һүүлээр түрэл городтоо бүри дуратай болонобди.

Имэ олон, һонин темэнүүдһээ гадна, ниислэл хотынгоо индустри тухай уран зураашa М. З. Оленникова олон бүтээлнүүдые гүйсэдхэһэн байха. Фабрика, заводуудай байдал дээрэһээ абаһан этюдуудынь Улаан-Ү… зурагуудай коллекц… болгохо шадалтай. … шанар юуб гэбэл, Оленникова ниислэ… ямар ехэ хүсэн бии… түрүүлдэг. Тиихэл… хы Совет оронойн… тээшэ хэжэ ябаһан… муудые ухаандаа ор… болодогбди.

Ниислэл хото ту… зурагууд бии гэжэ… лээ һэмди. Гэбэшье… шад городой хүнүүд… зураһай гэжэ һанат… Мүн Улаан-Үдын урд… һаа, тэрэнэй револ… ба граждан дайнай,… жэлнүүдэйнь ажабай… харуулха бэзэ гэж… най найдадаг. Мүнөө… нэй 100 наһа гүйсэһ… тэлхэ бүри тус асу… шанар эли болоно б… ликымнай зураш… Улаан-Үдэ тухайгаа… шэнэ зурагуудые бүт… баярлуулха бэзэ гэ… бди.

С. МУН…
зураг ш…

ТАНИЛСАГТЫ: Геннадий РИНЧИНО

Геннадий Ринчино—Баргажанай аймагай Алла нютагай хүбүүн. Алла нютаг аршаантай, уһа голынь загаһатай. Энэ голой эрье зубшан һууһан зон түүхэшэ алдартай, омог бардам аяг зантай. Үбэлэй янгинама хүйтэндэ уурал баяан бурьялагша, зунай аагма халуунда сээжэ сэдьхэл һэргээгшэ Аллын аршаан хаа хаанагүй суурхадаг. Эхэ нютагтаа эльгэлэн үдэһэн Ринчино Генын түрүүшын шүлэгүүд орон нютагайнгаа, олон зонойнгоо шэнжые бэедээ шэнгээһэнэнь дамжаггүй. «Дэрээн, Дэрээн нютагнай дэлхэйн заха бэшэл даа» гэжэ дуунда ороһон дэлгэр үргэн Дэрээн, Алла нютагайнгаа дуушаниинь боложо, холын аянда гараһан шүлэгшэ хүбүүндэ: «Үгэшни үнэтэй, үндэр сэдьхэлтэй, дууншни домтой, зондоо домогтой болоһой даа», —гэжэ замайнь эхиндэ залгуулан юрөөе.

Дондог УЛЗЫТУЕВ,
поэт.

НАРАН

Үглөөнэй наран
Улаан торгон
Тэрлигээ хэдэрэн,
Тэнгэри-таладаа,
Хүн сагаан
Хонид-үүлэдээ
Энэ үдэртөө
Эрьен манаа…

ҺАРА

Уйдхартай
Үүлэн гэрһээ
Үдэшэ орой
Һара гаралай…
Эгээн түрүүшынхеэ
Эжыһээ нюужа,
Хүбүүд-мүшэдэй
Харанхы һүниин
Хатар наада
Харахаяа ерэһэн
Арбан табатай
Хүүгэндэл,
Арбан табанай
Һара.
Хүүгэн һарада
Хүбүүд-мүшэдэй
Эмнихэдэ,
Эшэһэн һара
Һэмжэн үүлээр
Һайхан шарайгаа
Халхалан,
Эжыһээ,
Эмниһэн мүшэдһөө
Айнгяар
Үүлэн гэрэйнгээ
Үүдэ нээнэ
Аалихан…

* *

Газаа бүгшэм,
Газар халуун…
Эжымнай:
— Эрээгшэмнай
Эбилнэгүй,—
Гэжэ
Гэмэрнэ
Үглөө бүри,
Үдэшэ бүри.
Эжы-а, эжы,
Эрээгшэндээ бү
сухалда.
Энээхэн һаядаа
Нуга бэлшээридэ
Ногоон һайжарха…
Эжы-а, эжы,
Эрээгшэмнай
Эбилжэ,
Элбэгжэхэл
Эдеэн…
Эжы-а, эжы,
Энэ үглөө
Эртэлэн
Буурал хадын
Булган тайгада
Дэлэншэ шубуухайн
Дуулахые шагнааб…
Эжы-а, эжы,
Дэлэншын дуулахада
Дэлэншэдэг шуу
Эрээгшэмнай бушуу.
Эжы-а, эжы,
Газаа бүгшэм,
Газар халуун…

* *

Эхэ таладаа ургы
Эртэ хабартаа зулгы,
Энээхэн үедөө зүгы
Элдин таладаа үгы…

* *

Оршолон боро,
Ороно бороо…
Хэнэйшьеб даа
Ороолоё
Шаража байһаншуу
Шаршаганана бшуу.
Оршолон-боро,
Ороно бороо…

* * *

Һанана гүш?..
Үни һэн даа, үни,
Үүлэтэй нэгэ һүни,
Һарын хуа гэрэл дор
Һайхан мэдэрэл манан,
Үдэшөө бэлэйб шамай…
Һанана гүш?..
Үншэн хэнзэ Һарын
Үүлэнэй саагуур хоргодоходо
Үүдээ нээжэ гэртээ
Угэлэнгүйхэн ороһоноо…
Баһал мүнөө буусадаа
Буусажа ерээб амархаяа.
Һүниндөө тэнгэри үүлэтэй…
Үншэн хэнзэ Һара
Үүлэнэй саанаһаа шагаажа,
Һанаан, минии сэдьхэлдэ
Һаруул мэдэрэл заяажа,
Ошоһон тэрэ һүнине
Ой ухаандам һэргээнэ…

* * *

Таладаал адли тэнюунши даа,
Сэсэгмаа,
Талашни шамдаал адли аажам даа,
Сэсэгмаа.
Таладаал адли ирагуулши даа,
Сэсэгмаа,
Талашни шамдаал адли аялгатайл даа,
Сэсэгмаа.
Таладаал адли дуугайлши даа,
Сэсэгмаа,
Талашни шамдаал адли тэсэмгэйл даа,
Сэсэгмаа.
Хадада түрэһэн хүн хадаа,
Сэсэгмаа,
Хатуул сэдьхэлтэй гээшэлби даа,
Сэсэгмаа.
Хадын ёһон талынхиһаа ондоол юм даа,
Сэсэгмаа,
Ханхинаса эндэ дуулахаар бэшэ юм даа,
Сэсэгмаа…

Рассказ **Г-Д ДАМБАЕВ**

ТҮРҮҮШЫН АГНУУРИ

Ангуушан хүн худалша, нэгэ үнэн болоһон ушарал хөөрэдэггүй гэжэ хүнүүд хэлсэдэг. Үнэн хүн үүдэндэ, худалша хүн хойморто гэлсэгшэ, ангуушанай өөрыгөө магтаһан хөөрөөень шагнаад, юу хэхэмнайб гэхэшье һожоргүйшүүл олдохо. Теэд тэдэ гартаа буу барижа, хүбшэ ой соогуур хэрмэнэй, шэлүүһэнэй, гүрөөһэнэй гү, али хада гүбээгээр шоно, үнэгэнэй халуун мүр мүрлэжэ, нэгэшье дахин ангай хойноһоо буудажа мүнөө болотор үзөөдүй, буруугай бэлшээриһээ холодоогүй гэхэдэ болохо. Сэбэр һайхан агаарта ябадаггүй мунхаг эрэшүүл байгаа юм aaб даа. Хэрбээ тэдэнэр бидэнтэй суг ябалсажа, аншье барижа шадахагүй, мэргэн буудагшад бэшэ байба гэлэй. Теэд үргөөжэ үгэдэг һаа, хоёр нюдөөрөө хамаг ушарал харахадаа үнэншэхэнь сохом һэн.

Нэгэ мэдэхэдээ бишье баһа тэрэ худалшанай тоодо ороһон хүн байбаб. Би ангуушадые үмөөрнэгүйб. Теэд үнэн болоһон ушараа ангуушад нэмэрлин хөөрэдэг гэжэ һанагшаб. Үнэншэхэ, болихо хүнэй дуран юм aaб даа. Хэдэн жэлэй саана, тон түрүүшынхеэ агнахадам тохёолдоһон ушар хөөрэһүүб.

Арбан юһэдэхи наһамни ошожо ябаа бэлэй. Анда хорхойтой байхадаа, буу бариха зүбшөөлшье абаад, тиимэ бэлээр минии һанаашаар буу олдобогүй даа.

Үбэлэй амаралтын үе болобо. Би ойн захада үбэлжөөндэ хони харадаг эхэдээ ерэхэдээ, ахайһаа жаахан һомотой бууень арайшье гэжэ, үбгэд хүгшэдэй бурханда мүргэдэгтэл, тэрэнэй урда үбдэг дээрээ унан эрижэ, элдэб олон заабари заншал хоёрые шэхэнэйнгээ яртаха болотор шагнажа, үнэн сэхэ комсомол үгэеэ үгэжэ абаа һэм. Хармаан соогоо хоёр ханза—тэбхэр зуун һомотой, хоёр ангай лицензитэй үни заяанай хорхойтодог буугаа ара нюргандаа үргэлһэн, үбэлжөөндөө хүрэжэ ерэбэб.

Огторгой өөдэ хүхэ утаа харбаһан, үмсэдөө табиһан томо бухал шэнги тобхогорхон һэеы гэрэйнгээ хажууда ерээд, хоёр хүлдэхи санынгаа уяа тайлажа байхадам эжымни үүдэеэ нээжэ, толгойгоо бултайлган хараад:

— Хүбүүмни ерээбшии! Юунэйхии энэ хүндэ хүхэ түмэр үргэлөөбши, — гэжэ гэмэрэн, дураа гутаһанаа гү, али хайрлаһанаа намда мэдүүлбэ.

Гэртээ ерэһэн хүн туһа хүргэжэ, үбһэ, обёос тараалсаха забһартаа хото хорёо дээгүүр һууһан шаазгай, хирээ буудахадаа алдахаяашье болибоб. Хонид тараһан обёос үрдилдэжэ, дутуу жажалан түргэн эдинэд. Бэе бэеһээ харамналсан, тэдэнэй түлхисэлдэжэ байхада, нэгэ шаазгай шаханан ниидэһээр захын хониной толгой дээрэ һуушаба. Тэрэ хонин таашаажа. хүзүүгээ сэхэлдин, огторгой өөдэ үлын, нюргаа һунаагаад, нюдэнэйнгөө няагаһа шаазгайда сэбэрлүүлжэ оробо.

Би эжыдээ мэргэнээ харуулхаяа буугаа бяряад һуушабаб. Үһэтэй бээлэйдэл халбалзан, хониной нюрган дээгүүр тэрэ шаазгайн унажа ябахадань, буугайм һомоной «тиис» гэхэ һүлэмхи абяан дулдаадхиба.

Үргэһэн хонид иишэ тиишээ хаха бутараад, далияа арбагануулан обёос сасажа, һүүлшынгээ хүсэ шадал гаргажа байһан шаазгайе харанад. Эхэмни түмэр аса бариһан, шэгынь шэг бэшэ болошонхой хажуудам гүйжэ ерэбэ. Минии гуяымни зузаан мяха руу гүбшэхэнь гэжэ хүлеэбэб. Теэд намда гар хүрэбэгүй даа.

— Тэжээһэн буруу тэргэ эбдэхэ гэһэндэл, хонидоо буудажа алахаяа буу асараа гүш? Гэрэйнгээ газаа буу һүргэлши! Бууешни абаад, газар сохижо хухалхаб. Ой хүбшэ соо зоргондоо юу буудаһаш хамаагүй лэ, шолдоон даһаа, эндэ буу наяруулхаа боли!—гэжэ ганиран хараaба.

Нээрээшье болохогүй газарта буудаалби. Гараа хүдэлгэжэ алдабал, хони мухарюулха байгаа ха юмбиб.

Үглөөдэрынь санаяа хүлдөө зүүгээд, Халзан толгойн хяра тээшэ зүг барин, бордоһон соогуур алхалшабаб. Үбэлэй хүйтэн һалхин хамарaймни нүхэн, энгэр сээжэ руум ороходоо, яһанайм сэмгэн хүрэтэр хүйтэ даана. Хасарайнгаа жэмжэгэнээд абахадань, үһэтэй бээлэй cooһoo гараа һугалжа, дулаахан альгаараа эльбэн, ойн заха хүрэбэб.

Ой соо нэгэ бага һалхин намдуу, тиибэшье модоной үзүүрнүүд бэе бэедээ хүрэтэр найгалзахадаа, һабаһаа халижа үерлэһэн гол мүрэнэй уһанай шууяан дүтэлһэндэл минии зосоо үзэгдэнэ. Хүбэн шэнги зөөлэн, үбдэгтэ хүрэмэ саһан соогуур санымни үзүүрнүүд харагданагүй. Гансал «кэр-кэр» гэхэнь шэхэндэмни соностохо юм. «Тр-р-р-тэр!» гэжэ тоншуулнуудай модо тоншохо, мүн үмхи гү, али дальбарһан модоной һалхинда хахинахада, ямар бэ даа арьяатанай гэтэжэ намда һүрэхэеэ байһан шэнги.

Халзан толгойн хяра дээрэ гараад, буугаа һомолжо урдаа барин, уруудхуул руу аалихан һолжорбоб. Гэнтэ, тээ холо хоёр гүрөөһэнэй ойн талмайда хэбтэхэнь нюдэнэймни үзүүртэ торобо.

Гурбан зуугаад метр болохо зайтай гээшэ ха. Санаар дүтэлжэ болоногүй даа. Һонор шэхээрээ саһанай шаршаганаа дуулаха, минии ябахые хурса нюдөөрөө хараад гүйлдэшэхэ бшуу. Эндэһээ буудажашье болоногүй, дан холо.

Би удаан бодожо байнгүй, санаяа тайлажа саһа руу шаажархёод, гүрөөһэд тээшэ мүлхижэ оробоб. Һагшаһан гурил дээрэ шангаханаар үлеэһэндэл, зөөлэн саһан хамарaймни, шэхэнэймни нүхэ руу ороходоо ехэ таагүй гээшэнь. Нэгэ хэды мүлхёэд лэ шагнаархан тогтоном.

«Үшөөл дүтэлжэ байна. Намайе обёорно, абяархanагүй хэбэртэй. Хоюулан саашаа хараад, сагаан хондолойгоо намда һайрхаһаншуу хэбтэнэд, тиимэһээ обёорхошьегүйнь зүб ха даа. Гансал минии үнэр бү абаһай. Барһад наранай элшэдэ нюргаяа шаруулжа һажашоо юм гү даа», гэжэ бодоһоор, яаралгүйгөөр урагшаа мүлхинэб.

Ойн модод хүүенэ. Гуталаймни түрии руу ороһон саһан хайлажа, хүлнүүдымни норгоно. Хэршье хүбэнтэй зузаан хүүртигтэй, үмдэтэйшье һаамни, хүйтэн саһан дороһоомни даамайгаар жэгнэнэ. Байд гээд лэ шагнаархан, үнөөхи гүрөөһэдөө харанаб.

Һалхи шуурганда, бороотой хагсуу үдэр ангай хажууда ошожо, ургадан барихаар байдаг гэжэ ангуушад үнэн лэ хэлсэдэг юм байна даа. Үшөө дүшөөд метр урагшаа дугшажа дүтэлбэлни, хэрэгшье бүтэшэхэнь, гүрөөһэнэй мяхатай гэртээ бусахамни сохом бэзэ гэжэ шэбшэнэб.

Хоёр час тухай мүлхижэ, хүрэхэ газартаа хүрэбэб. Хэбтэһэн шэгтээ буугаа аргаахан абажа, гүрөөһэн тээшэ шагаагаад, шабхаяа аали жэгдээр татажархибаб. Шанга һалхинтай тэмсэһэн ой модоной хүүеэн соо буугаймни абяан дуулдабагүйл ха.

— Зай даа, нэгэ гүрөөһэн хэбтэһэн шэгтээ үхэшэбэ хэбэртэй. Би юу алдажа буудаха һэнбиб. Үсэгэлдэр хониной толгой дээрэ һууһан шаазгай тоосоогүй тудаа һэмнайб даа.—гэжэ хамар дороо аалихан дуугарбаб.

Буугаа дахин һомолжо, хоёрдохи гүрөөһыень буудабаб. Би хүл дээрээ бодоходоо, эдэнэйм нэгэн оборготоодшье хэбтэжэ болохо, хэршье мэргэн һаа, өөртөө найдаха найдабаригүй гэжэ бодомсоороо буугаа һомолжо урдаа барибаб.

Би баяртай олзо тээшээ алхалба гээшэб. Зуугаад метр ябаад зог татан зогсошобоб. Өөртөө гушаад метр зайтай газарта юу хараа гэжэ һананат?

Буудагша гүрөөһэдни холтоһогүй юрын шэнэһэн түгсүүлнүүд болошоол даа. Би урмаа ехээр хухаржа, түгсүүл дээрэхи саһа сухалтайгаар хүлөөрөө этэрэн унагаагаад, һал һуумсаараа, ехэ удаан тэнэг толгойдоо уурлаа бэлэйб.

Хүндэтэ нүхэдни, намайе нэмэрилээ хаш гэжэ бү һанагты. Тэрэ үнэн болоһон ушаралдаа нэгэшье үгэ нэмэрилээ, хороогоогүйб. Ангуушан болохын тула имагтал мэргэнээр буудахаһаа гадна, хурса нюдэн, һонор шэхэн хэрэгтэй гэжэ ойлгоо һэм.

Ленинградай Гүрэнэй М. Е. Салтыков-Щедринэй нэрэмжэтэ Публична библиотекэ СССР-эй арадуудай хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн уран зохёолой таһагтай юм. Тэрэ таһагта буряад уран зохёолой фонд баһал бии. Тэндэ табан мянганһаа үлүү номууд, газетэ, журналнууд хадагалагдана. Тэрэ тоодо буряад хэлэн дээрэ оршуулагдаһан номуудшье олон.

Мүнөөнэй буряад уншагшад А. С. Пушкинай, М. Ю. Лермонтовэй, Н. В. Гоголиин, И. А. Крыловой, А. А. Фадеевэй, М. А. Шолоховой, мүн бусадшье уран зохёолшодой бүтээлнүүдые түрэл хэлэн дээрээ уншадаг гээшэ. Гэхэ зууряаород болон ондоо яһанайшье уншагшадта буряад уран зохёолшодой номууд танил болонхой aaб даа.

Манай библиотекэдэ шэнэ номуудай, журналнуудай выставкэ ходо үнгэргэгдэдэг. Һаяхан буряад шэнэ номуудай выставкэ болоо һэн. Уншагшад буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн М. Горькиин «Рассказууд», Л. Воронковагай «Эгэшэ» гэһэн номуудые хаража һонирхоо. Мүн Ч. Цыдендамбаевай «Банзарай хүбүүн Доржо», С. Ангабаевай, Н. Дамдиновай болон бусад буряад поэдүүдэй шүлэгүүдэй согсолборинууд тэндэ табяатай.

«В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо» гэһэн саг үргэлжын выставкэ эмхидхээтэй. Тус выстинкын тагууд дээрэ Ильич багшын номуудһаа гадна, Н. К. Крупскаягай буряад хэлэн дээрэ гараһан «Ленин—пропагандист, агитатор» гэжэ ном табяатай.

Буряад номуудые харахадаа, би Андрей Кириллович Богдано-

«АБАЙ … ЛЕНИНГ… АЙЛШ…

вые һанаандаа ор… Буряад ороной хүб… жэлэй саана наһ… жэлдэ Публична би… дэлөө: түрүүн—юр… реэр, һүүлдэнь—реб…

Андрей Кирилло… ратурадаа айхабтар… Баһа буряад арадо… мэдэдэг, суглуулда…

Һаяхан «Абай Гэ… жэ ном ирахадаа, … найнь дээдэ булан… колаевичай гара… «4-219» гэһэн тэд… Тиихэдээ Богданов… тайгаар буряад … фондодо ороһон но… садаг байһые һанаа…

Ленинградта ах… шье хүн Буряадай… сорол тухай һайн … арга боломжотой … буряад хүнэй—А. К… гараар бэшэһэн … обёорхо байха. Жи… теэд хүнэй хэһэн … юм

Г. М…
Салтыков-Щедр…
жэтэ Публич…
кын хүд…

НОМОЙ ТАГ **„ОЙН НЮУСАНУ…**

Тус номые уран зохёолшо О. Серова Э. Пальман гэгшэтэй бэшээ. Тэдэнэр энэ зохёол соогоо Забайкалиин хүжэ ногоон тайга, тэрэнэй ургамалнууд болон баялигууд тухай хөөрэнэ. «Ойн баялигууд» илангаяа дунда наһанай һургуулиин хүүгэдтэ һонирхолтой байха. Хулганаан ямар туһа хүргэнэб, хүнэй гараар ехэ б… гүлгэн, зула мэтэ… гүүд гэхэ мэтэ һон… дэлнүүд тухай унш… түрэл байгаалияа, … бүри һайн мэдэдэг… Энэ ном мүн залуу… гаалида дурлуулжа…

Р-Х. …

М. П. ИЛЬИН

Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник Матвей Петрович Ильин 1969 оной сентябриин 17-до гэнтэ наһа бараба.

М. П. Ильин 1911 ондо Эрхүүгэй областиин Алайрай аймагай Кондай нютагта түрэһэн байна. 1932 ондо Улаан-Үдын техникум дүүргэһэнэй һүүлдэ республикын хүдөө ажахын органуудта, машинно-тракторна үбһэ сабшалгын станциин агроном-зоотехнигээр, хүдөө ажахын туршалгын станциин научна хүдэлмэрилэгшөөр, республикын Наркомземэй мал ажалай таһагай начальнигаар, главна зоотехнигээр, мүн тэрэнэй удаа 1962—1963 онуудта Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ, бэлэдхэлгын министрэй орлогшоор хүдэлһэн байна.

Матвей Петрович 1963 оной январьһаа хойшо республикын адууһа малай үүлтэр һайжаруулха, искусственна аргаар үрэжүүлхэ түбэй станциин директорээр хүдэлөө.

Матвей Петрович мэргэжэл шадабари ехэтэй эрдэмтэ, шадамар бэрхэ эмхидхэгшэ, һайн сэдьхэлтэй нүхэр байһан. Манай эндэхи буряад үүлтэрэй … лые һайжаруулха, … симментал үүлтэр… рэгтэ тэрэ тон ех… жэл, шадабаряа … Мүн буряадай ш… хонидые торголиг… болгохын түлөө … хёон байгуулхы …

Дүршэл шадаба… дэм мэргэжэлээр … техник өөрынгөө … Һүүлшын үдэрнүү… публика соогоо … мэриие һайнаар … лөө үнэн зүрхэнһ… Мал ажал дээрэ … түйлалтануудые … лөө тэрэ ехэхэн … гээшэ. Ниитын ма… жөөхэ хэрэгтэ … найнгаа түлөө М. … лай Улаан Туг… тэмдэг» орденоор … Матвей Петрови… дурасхаал манай … хододоо һанагда…

Редакторай …
М. Н. …

ЭЛДЭБ ҺОНИН

КАХОВКОДОХИ БУЛАША

УКРАИНЫН Наукануудай академиин Каховкодохи археологиин экспедициин хүдэлмэрилэгшэд скифиин суута сэрэгшын хүдеэлүүлэгдэһэн хуушан хүүр малтажа бэдэрэлгэ хэхэдээ, нэгэ килограмм шэгнүүртэй элдэб алтан зүүдхэлнүүдые олоһон байна. Энэ хүүр Каховкодохи уһалууриин системын барилгануудай хэгдэжэ байһан районд оршонэ.

Тэрэ олдоһон үнэтэ зүйлнүүдэйнь дунда—сэрэгшын хуосаһанай алтан гоёолтонууд, 310 грамм шэгнүүртэй алтан монетэ, годлиин арбан хоёр алтан зэбэ, алтан хажа һуулгажа гоёоһон модон амһартанууд болон алталмал бусад хэрэгсэлнүүд байгаа.

Эрдэмтэдэй багсаамжаар, эдэ зүйлнүүд манай үе сагһаа урда тээхи V зуун жэлэй һүүл сагаар булагдаһан байна.

ЖИРАФ УНАГАЛБА

ЛЕНИНГРАДАЙ зоопарк соо ороходо, «Жираф» гэһэн бэшэгтэй хашаа эгээл олоной анхарал татадаг. Эндэ манай орон дотор бии жирафуудай ори гансахан бүлэ байдаг. Эндэхи хоёр жираф хоёрдохи «басагаяа» байгшэ оной августын 9-дэ түрөө. Тэрэнь Ладога гэжэ нэрэ абанхай.

Жираф унаганай үндэр хоёр метр. Хүндэнь—гурбан пүүд. Ладогын түрэһэн энэ үдэр түрэлхидэйнь 30 жэлэй ойгоор тэмдэглэгдэв. Юуб гэхэдэ, эхэ эсэгэ хоёрынь эгсэ 30 жэлэй урда тээ Урда Африкаһаа Ленинградта асарагдаһан байна бшуу.

В. ГАНШИН.

Ленинград.

(ТАСС).

Үдэшэлэн Сэлэнгэ дээрэ.

О. МАКСИМОВАЙ фотоэтюд.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Оглоороо хэлсэһэн өөгүй» гэһэн уншагшын түрүү бэшэг. Тэжээл бэлэдхэлгэ ба ургаса хуряалгын асуудалаар информацинууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партийна ажабайдал» гэһэн гаршаг доро Б. Титовой статья. Арадай хиналтын комитедүүдтэ.

Гурбадахи хуудаһанда: А. Коротаевагай статья. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар».

Манай адрес, телефо…

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редак… приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. … 82-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секрет… отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозя… 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промы… строительства—61-35, советского строительства и … культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—… формации—34-05, общественная приёмная—56-6… бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печат… те Министров БурАССР.

Н-02833.

За…